

Eenmalig onafhankelijk blad

26 juni 2023

Jaargang 1/Nr. 1

€ Kosteloos maar onbetaalbaar

All Write

MAGAZINE

DE EVOLUTIE VAN DE STUDENT NEDERLANDS

Hoe schrijfklasserlingen in slechts een jaar
tot ware woordkunstenaars opbloeden

Colofon

Jaargang 1 | Nummer 1

Betrokken docenten:

Renske Bouwer

Nina Geerdink

Jeanine van der Giessen-van der Doelen

Laurens Ham

Sterre Leufkens

Hanny den Ouden

Eindredactie All Write: Lisa Wijker

Concept symposium: Thirza van Engelen

Grafische vormgeving: Meta Pols

www.metapols.nl

Met speciale dank aan:

Karin Amatmoekrim

Saskia Aukema

Ludmilla Coornstra

Gaston Dorren

Lies Van Gasse

Ivo Nieuwenhuis

© All Write Magazine, juni 2023

VOORWOORD

Met veel plezier en voldoening presenteren we in het tijdschrift 'All Write' de pennenvruchten van de schrijfklas van 2022-2023. Deze klas bestaat uit zeven enthousiaste en leergierige studenten Nederlands: de eerstejaarsstudenten Lucas Bron en Marilene Flipse, tweedejaarsstudenten Thirza van Engelen, Lisa Wijker, Romy Verschoor en Bernadette Feiters en derdejaarsstudent Julian Pattynama. Wij hebben deze studenten een jaar lang mogen begeleiden in het leren schrijven van creatieve en academische teksten. Hiermee hoopten we in te spelen op een roep vanuit de praktijk om meer aandacht voor het (leren) schrijven in het hoger onderwijs, zeker voor een opleiding Nederlandse Taal en Cultuur. We waren daarnaast benieuwd of academisch schrijven ook creatief is en in hoeverre creatief schrijven meer kleur geeft aan academische teksten. Dat hebben we samen beleefd én onderzocht.

Bij de bijeenkomsten voor creatief schrijven waren gastdocenten betrokken. Dit waren ervaren schrijvers met veel expertise in het betreffende domein. Zo leerden de studenten met de poëzielessen van Lies Van Gasse hun taalgevoel verder te versterken. Karin Amatmoekrim, auteur van historische romans, leerde de schrijfklas bronnenonderzoek doen naar een historisch personage en daar een eigen verhaallijn rond te ontwikkelen. Voor wetenschapsjournalistiek waren er zelfs meerdere gastdocenten. Taaljournalist Gaston Dorren hielp de studenten op weg met het kiezen van een prikkelende invalshoek voor hun eigen wetenschapsjournalistieke stuk. Een panel van ervaringsdeskundigen bestaande uit Onze Taal-redactrice Saskia Aukema, Jong Neerlandistiek-redactrice Ludmilla Coornstra, en boekauteur & Trouw-columnist Ivo Nieuwenhuis maakte de studenten vervolgens wegwijs in het proces van een eerste idee naar publicatie.

Elke maandagavond kwamen we bij elkaar, drie blokken op een rij, acht bijeenkomsten per blok. We gingen ernaar uitzien, leefden met elkaars schrijfsels mee, en bespraken elkaars obstakels en mogelijkheden. Het is de droom van iedere student en docent

om zo intensief met en van elkaar te kunnen leren. Het draaide in de schrijfklas om het versterken van de schrijfvaardigheid, maar wel op een nieuwe manier: diverse creatieve genres beoefenen, schrijven voor het plezier, het proces centraal stellen in plaats van het product, dialogisch feedback leren geven, leren van voorbeelden, verkennen of creatieve vormen ingepast kunnen worden in academische rapportages, en vooral ook heel veel schrijven en daar met elkaar over praten.

We leerden dat het samen schrijven bijzonder motiverend was. De studenten gaven aan dat ze het creatief schrijven in hun studie missen, terwijl het ze juist goed kan helpen in de zoektocht naar wie ze zijn als schrijver. Ook benadrukten ze de wisselwerking met academisch schrijven: 'door op een creatieve wijze met taal bezig te zijn kun je mooiere en interessantere academische teksten schrijven'. Ze hebben het gevoel nu meer grip te hebben op het artistieke proces van schrijven, waardoor ze met meer zekerheid betere keuzes kunnen maken.

In dit magazine staan de teksten gepubliceerd die tijdens de Schrijfklas zijn geschreven, besproken en bijgeschaafd. We hopen dat jullie net zo genieten van deze parels als wij dat in de afgelopen periode hebben gedaan. Ook delen de studenten hun beste schrijftips met jullie.

Namens het docententeam van de Schrijfklas wensen we jullie veel leesplezier!

Renske Bouwer, *universitair docent Taal & Educatie*
Nina Geerdink, *universitair docent Vroegmoderne Nederlandse Letterkunde*

Jeanine van der Giessen-van der Doelen, *docent Taal & Communicatie*

Laurens Ham, *universitair docent Moderne Nederlandse Letterkunde*

Sterre Leufkens, *universitair docent Nederlandse Taalkunde*

Hanny den Ouden, *universitair docent Taal & Communicatie*

rondlopen alsof niks gebeurd is
alsof je niet zojuist zijwaarts
door je tijd gegaan bent
alsof je niet nog drievierde high bent
op je moeders derde of vierde bruiloft

hoe durf je een wereldse cappuchino te drinken
terwijl je dit weekend van de wereld was
hoe durf je te doen alsof je oké bent
terwijl je dit weekend de slaap huilende verwelkomde
zoals zovele doen?

's avonds een man, 's ochtends een man!

Lucas Bron

ROMY VERSCHOOR

Bijt

'De nacht was de moeite van het slapen niet waard geweest,' dacht hij. Vanochtend had hij, zoals iedere dag, zijn residentie verlaten in alle vroegte. Zijn notitieboek had hij gestoken in de zak van zijn mantel. Hij trok zijn kraag omhoog, stak zijn slaperige hoofd in de briesende vlaag en liep over het schelpenpad in noordelijke richting. Hij volgde het geluid van kalk op kalk; zijn krakende knieën op de eeuwenoude skeletjes. De rest van de omgeving ontging hem. Zelfs toen hem een rijtuig tegemoet kwam, keek hij niet op. Pas toen de koetsier hem toeriep, richtte hij zijn blik naar boven. Zijn mond openhangend, alsof hij het rijtuig door zijn mond had willen laten passeren. Hij hield halt, evenals het paard dat hem aankeek. De jongeman wuifde in de richting van de berm. Hans had zijn bevel opgevolgd. Terwijl het rijtuig hem voorbijreed, kwam hem voor ogen, hoe hij zich als jongeling had teruggetrokken, hoewel hij wel gezien wilde worden.

Na het langsgaan van het rijtuig, was hij zijn tocht vervolgd. De dauw steeg op uit de bodem, waardoor zijn zicht vandaag beperkter was dan gewoonlijk. Het lag niet aan zijn ouderdom. Toch was hij in staat op enkele tientallen meters twee in waadpakken gehulde silhouetten te ontwaren. Hij kwam nader en vond een verscholen plekje aan de oever. Met jaloezie keek hij naar hen, die zich geen zorgen leken te maken. Zij die 's avonds eenvoudig hun hengels wierpen, om de volgende dag te bepalen of het alle moeite waard was. 'Of wellicht dachten zij niet aan waarde, niet aan de tijd, die hij juist probeerde te verdrijven.' Dat was eigenlijk zijn leven. Met zijn notitieboek de wereld in trekken, om te verblijven bij mensen, zonder met hen te spreken. Hij keek. Zo ook nu. Hij keek toe op hen. Zag hoe één van hen toesnelde op de hengel, hoe zijn brede armen gedecideerd schudden en trokken aan het ding. De ander hurkte neer. De lijn werd naar boven gehaald. Een golfje bracht een glimmeric breedlijvig dier naar de kant. De visser greep de oranje vinnen, de prooi en liet het glibberen in zijn kille handen. Hans aanschouwde, de ochtendgloed scheen hem de onmacht van het dier toe. Nadat de visser het haakje uit de vis had gewrikt, had hij de plek aan het water verlaten. Achter de berken langs was hij parallel aan het meer blijven lopen. Na verloop van tijd hadden de beschorsde jaarringen plaatsgemaakt voor twijgen van riet. Ze bogen, deinden lichtjes op het ritme van de stroom. Tussen de rietenpluimen door waren het veren die zijn aandacht trokken. Kristalheldere veren. Hans vervolgde de bocht. Bij een minder begroeide plek had hij het riet aan de kant gestreken om te zien wat zich achter de bies bevond. Eén zwaan. Het water spiegelde de wollen lucht, het dekbed waaronder het meer sliep, maar in dat meer sliep nog iets anders. Onzichtbaar. Het was dof dons, grauwgrijs. Een beest met lederen oogjes trok zijn aandacht. Hij prees het dier, omdat het wel gezegend was met de gave onzichtbaar te zijn. Dat had hij ook gewild, toen hij jong was. Opgaan in de wereld, zodat niemand je falen waar kon nemen. Zodat niemand kon zien, hoe je je best deed. Hij sloot zijn ogen, voelde hoe de rieten veren zijn gelaat tekenden. De gedachte aan de toekomst van het zwaantje bedaarde hem. Het had hem doen denken aan hetgeen zijn moeder hem toegefluisterd had. "Alt vil vaere godt senere," wat zoveel betekent als 'later komt alles goed.' In dit geval had ze misschien gelijk. Het was een wijze vrouw, maar hij was geen vogel die water in beweging kon zetten. Hij had een veer bewogen om zichzelf te beschrijven, maar ook dat was mislukt. De lucht klaarde en het meer ontwaakte. Hans zag dat hij zich in de schaduw bevond. De hoge zon gaf aan dat de dag verkeerde in een vergevorderd stadium en dus dat Johanne zou zitten wachten met pastei van kwartel en zelfgebrouwen bier. Hij spiedde nog eenmaal tussen de gouden veren door. In het gedempte water was niets meer te zien. De watervogels waren verdwenen. Hans weekte zijn voeten uit de drassige bodem om huiswaarts te keren. Hij volgde hetzelfde pad, dat deze keer korter leek dan vanochtend.

Eenmaal bij zijn residentie, trof hij niemand aan. Ze was weg. Hij trok zijn mantel uit en legde deze bij de haard. In het slaapvertrek ging hij zitten op de rand van de bedstee, hij wipte zijn schoenen uit en sloeg een deken over zich heen. Hij werd overvallen door de gedachten aan alles waaraan hij niet kon voldoen. De herders die hij niet kon behoeden en de lantaarns die hij niet kon beschijnen. Hij verkeerde in een fase tussen denken en dromen, de staat waarin hij graag schreef. Maar deze keer kon hij niet schrijven. Toen hij op wilde staan om zijn notitieboekje te pakken uit de zak van zijn mantel, weigerden zijn armen en benen. Die middag kwam zijn lichaam ten val. Johanne vond hem, een grauwe man, die opgegaan was in de grijze vloer. Hans Christian Andersen raakte na deze val ernstig gewond. Nooit herstelde hij volledig. Ongeveer drie jaar na zijn val overleed hij op zeventigjarige leeftijd. De man “wiens streven het was om een groot kunstenaar te worden, maar die tijdens het grote gietproces van het leven is mislukt.”

Is het genoeg, denk je?
Ik heb mijn handen al met zeep gewassen.
Ze ruiken niet naar zeep, maar naar vuur.
Is het genoeg, denk je?
Laat het gewoon lekker in de verpakking zitten.
Ik ben blij als het schoon is.
Nee! Ik ben blij als het geordend is. Schoon vind ik ook belangrijk,
maar als het geordend is...
Dit gooi ik maar gewoon lekker
weg. Het is een beetje nostalgie
en zelfs dat niet helemaal.
Het is completer dan ik
had verwacht, maar toch niet.
Je bent moe.
Je bent een beetje dronken.
Het is klaar.
Het is niet leuk om in een hotel te slapen.
In je eentje.

Lisa Wijker

Een ode aan de Joden

Hoewel er veel verschillen zijn tussen de tijd waarin wij leven en de middeleeuwen, zijn er altijd dingen die hetzelfde blijven: men heeft een vorm van een rechtvaardigheidsgevoel, men werkt om zich te onderhouden en men haat Joden. ‘Men’ mag hierbij wat vrijer geïnterpreteerd worden. Waar het enerzijds slaat op ieder mens, zal niet iedereen Joden haten. Toch bestaat antisemitisme of Jodenhaat al lang. Een tijdje terug is er onderzoek gedaan naar Jodenhaat in het handschrift-Van Hulthem. Het onderzoek ging in op de beschrijvingen van Joden; zij worden meermaals genoemd in dit in de middeleeuwen uitgegeven verzamelhandschrift, een boek met verschillende teksten.

Het handschrift-Van Hulthem stamt uit het begin van de vijftiende eeuw en is in of rond Brussel ontstaan. Het is dus gemaakt in een christelijk, stedelijke omgeving en daarom geeft het een fascinerend beeld van het gedachtegoed in een middeleeuwse stad én wat de historische Brusselaars aan literatuur tot zich namen. Het boek bevat meer dan tweehonderd verschillende teksten. Denk hierbij aan gebeden, fabels, kronieken, liederen en verhalen.

In het onderzoek naar de beschrijving van Joden werd elke vindplaats van dit woord geanalyseerd en gecategoriseerd. Elke term kreeg het label ‘positief’, ‘neutraal’ of ‘negatief’. Vervolgens werd de vindplaats onder de loep genomen: genre en context werden onderzocht en uitgelegd. Positief was het wanneer een Jood een goede eigenschap werd toegekend; dit kwam eigenlijk weinig voor. Wanneer de Jood slechts zijn rol speelde in het verhaal, behoorde het tot de categorie ‘neutraal’. Dit vond vooral plaats in gebeden, psalmen en verhalen over het lijden en sterven van Jezus, bijvoorbeeld: “Pylatus sprac den joden an” en “Ende ghi den joden gheleuert waert” [En u aan de Joden overgeleverd was]. Wanneer Joden het label ‘negatief’ kreeg, kon dat twee redenen hebben. Dit kon te maken hebben met het gebruik van bijvoeglijk naamwoorden zoals ‘fellen’ of ‘valschen’, deze woorden zorgden namelijk voor een slecht beeld van

de Joden. Een andere reden om het stempel ‘negatief’ te krijgen was wanneer uit de context bleek dat de Jood iets slechts deed.

Zo staan er in het boek twee fictieve verhalen waarbij een Jood een rol in speelt. Het ene verhaal gaat over een Jodin, die zich na een mystieke ervaring met Maria bekeert tot het christendom. Hoewel er over de Jodin geen kwaad woord gezegd wordt, geeft dit verhaal indirect wel aan dat het christendom superieur is aan het jodendom. Het andere verhaal gaat over iemand die eerst veel vertrouwen heeft in een Jood, maar later wordt hij door de Jood bedrogen. Ook in dit verhaal komt de Joodse bevolking er bekaaid van af. Doordat aan de Jood geen naam wordt gegeven, lijkt hij in dit verhaal de vertegenwoordiger te zijn van alle Joden. Hierdoor wordt het beeld opgeroepen dat eigenlijk alle Joden misschien wel goed lijken, maar van binnen slecht zijn. Een ander voorbeeld is het volgende citaat uit een tekst die gaat over het verraad dat Judas aan Jezus deed: “Dies menich jode wen verblijt” [Daarom waren veel Joden blij]. De Joden waren dus juist blij met het verraad, terwijl het niet goed was! Je had het misschien niet verwacht, maar eigenlijk werden de Joden echt niet alleen als slecht gezien: ruim de helft van de beschrijvingen van Joden is neutraal. Het beeld van de Joden is in dit boek dus niet per se slecht. Ook al worden ze soms negatief weergegeven, het is ook weer niet zo dat er complete teksten gewijd worden aan het goedkeuren van Jodenhaat. Toch voelt deze nuancering vreemd, want waarom zou je een volk überhaupt negatief weergeven? Het was tenslotte het voorbeeld van de christenen, Jezus Christus (ironisch genoeg een Jood) die aan iedereen de oproep deed om zelfs je vijanden lief te hebben! En hoewel er verschillen zijn tussen nu en de middeleeuwen zijn er ook overeenkomsten: er is inderdaad nog Jodenhaat, maar ik hoop dat er vooral de les van de Jood Jezus wordt meegenomen: “Heb uw vijanden lief!” (Mattheus 5: 43).

Lijstgedicht

Fantoombestrijding

Aanwezigheidsplicht

Escorte

Bel-me-welregister

Kraamvisite

Amputatievoorlichting

Re-bound

Plaatsvervanger

Invalkracht

Toverzalf

Placebo-effect

Taalmaatje

Bernadette Feiters

Safe in the arms of Jesus

De oorlog overleven; maar toch aan de oorlog overlijden.

De dag dat ze haar dochter zag (8 augustus 1925; Ottawa, Canada)

Terwijl de warme wind om het huis waaide, stroomde er warmte vanuit haar lichaam naar het kleine leventje in haar armen. Na twee jongens hadden ze een meisje gekregen. Ze was naar vrouwen uit beide families vernoemd, Winifred Lilian. De bevalling was pittig, de afloop prachtig. God werd gedankt voor het geven en sparen van leven. De burens hadden cake gebakken, familie kwam op bezoek. Het was een heerlijke week. En toch, als er even geen bezoek was, kon haar stemming omslaan. Ze was geen mistroostig persoon, maar iets in het krijgen van dit kind gaf haar een onbestemd gevoel.

Als zij dan zo'n moment alleen was, dacht ze na over de wereld waarin Winie terecht was gekomen. En zij voelde dat die wereld weleens ongenadig hard zou kunnen zijn voor haar Winie.

In latere jaren verflauwde dit gevoel. Winie groeide op en werd een vrolijk, charmant meisje. Wat niks aan haar charme, maar wel aan haar vrolijkheid afdeed, was het overlijden van haar broer. Winie was drie, maar nog lang vroeg ze onder het eten, waar haar broer bleef. En wanneer ze dan weer naar haar meisje keek werd ze triestig en blij tegelijk.

Nog weer later, Winie was al geen peuter meer, verhuisde ze met haar gezin naar Engeland. De wereld was hier anders, de zon ging anders onder, het bos rook niet hetzelfde en ook de mensen waren anders. Anders was niet slecht, maar wel moeilijk. Hoe dan ook genoot ze van het nieuwe land. Winie zong vrolijk mee in het koor van de kerk, haar zoon had hier een vriendin gevonden en met haar man liep ze elke avond een rondje door de stad. 's Zondags bezochten ze de Anglicaanse kerk vier straten verderop, een kleine hechte gemeente met wie ze God mochten dienen. Het leven, haar leven, was kostbaar.

De dag dat ze haar dochter trouw zag (26 januari 1946; London, Engeland)

Ze huilde van blijdschap, zei ze tegen zichzelf. Het was immers een bijzondere dag, niet elke dag trouwde je enige dochter. Verschillende momenten uit Winies leven flitsten voorbij. Ze was blij dat het geloof niet alleen in haar leven een wezenlijke rol speelde, maar ook in het leven van haar dochter. Vier weken na haar geboorte was ze gedoopt in de naam van God de Vader, God de Zoon en God de Heilige Geest. God was al bij Winie, voordat zij er nog maar over na kon denken. Later mocht Winie zelf ook op zoek gaan naar God. Eerst op de zondagen in de kerk en de daarop volgende zondagschool. En toen ze daar te oud voor werd, had ze met andere jongeren de Bijbel bestudeerd.

Ongeveer tweeënhalve jaar geleden had Winie zich aangemeld bij het Canadese vrouwenleger. Hoewel ze in Engeland woonde, voelde ze zich nog wel steeds Canadees. En daarom had ze zich aangemeld bij het Canadian Women Army Corps. Ze had een 'excellente gezondheid' en werkte in het leger als secretaresse. Daar, het hoofdkwartier van de derde Canadese infanteriedivisie, had ze Edward ontmoet. Ook na de oorlog waren ze beide in het leger blijven werken. Omdat relaties hebben in het leger complex was, moesten ze na hun verloving in september 1945 toestemming aanvragen om te trouwen. Die hadden ze gekregen en dus vierden ze vandaag niet alleen de trouw van deze mensen, maar ook de trouw van God. Hij had deze twee jonge mensen, ondanks het leger en de oorlog, gespaard.

Na de kerkdienst waarin een zegen van God over hun huwelijk gevraagd werd, was een eenvoudige doch sfeervolle receptie. De naoorlogse tijd maakte het eenvoudig, de kaarsen sfeervol. Ze mochten

Op 16 April 1946, ontving de vader van Edward een telegram: "Deeply regret to inform you...Edward John Brewster and wife...Winifred Lilian Brewster have both been officially reported to have died on the fifteenth of April 1946 as result of head injuries believed to have been suffered in road accident...overseas military authorities investigating circumstances...further information to follow when received."

met de familie een lied zingen. Ze kozen voor het lied dat Winie als eerste geleerd had. 'Safe in the arms of Jesus'. Haar dochter was veilig. Haar dochter leefde. Haar dochter was getrouwd.

De dag dat ze haar dochter weer zag (30 april 1946; Holten, Nederland)

Ze had een brief van haar dochter ontvangen. Ze vertelde dat ze voor twee dagen met Edward naar Duitsland zou gaan. Zij op bezoek bij haar tante, hij werken voor het leger. Na de oorlog was Edward namelijk in Nederland voor het leger blijven werken; hij was nu monteur. Eigenlijk had hij nog geen auto mogen rijden, drie weken eerder had hij nog een klein motorongeluk gehad. Een maand lang zou hij niet mogen rijden. Toch waren ze gegaan. Ze zou nooit meer thuiskomen; in het donker waren ze frontaal op geparkeerde legervoertuigen gebotst. Een dag later was ze begraven in Nederland, op een Canadese oorlogsbegraafplaats. Ze had de oorlog dan wel overleefd, maar ze was er toch aan overleden.

Haar hart begon sneller te kloppen toen ze door het bos richting de begraafplaats liep. Haar hart, daar had Winie negen maanden onder mogen liggen. Ze had Winie bij zich mogen dragen, voordat ze de boze buitenwereld in moest. Dat de buitenwereld boos was, had ze deze dagen meer dan eens ervaren. Maar de buitenwereld mocht soms ook schitteren.

Ze bereikte de open plek in het bos. De zon schitterde en zette de trap tussen twee kleine gebouwtjes in het licht. Samen met haar man beklom ze de zes treden naar het groene grasveld. Links waren twee tuinmannen bezig, ze beplantten de grauwe grond met roze heide. Het deed haar goed dat de begraafplaats verzorgd werd. Voor ze het grote grasveld opliepen, passeerden ze een groot, rechthoekig blok. Er stonden vijf woorden op, THEIR NAME LIVETH FOR EVERMORE; HUN NAAM LEEFT VOOR ALTIJD DOOR.

Nog zeven trappen klommen ze op, het voelde als een lijdensweg. Toen schoten haar ogen vol, het zien van honderden witte kruisjes overweldigde haar. Toch liep ze door, haar dochter, haar schoonzoon wachtte op haar. Aan het eind, vlakbij het grote monumentale kruis lagen ze, samen, naast elkaar. Twee kruisjes, verticaal een esdoorn, een nummer, de datum van overlijden; horizontaal de naam en plek van dienen.

Ze was gevraagd een onderschrift voor de in de maak zijnde grafsteen door te geven. De ouders van Edward hadden dat al gedaan: *AFTER THE NIGHT COMES THE DAWN; NA DE NACHT KOMT DE DAGERAAD*. De nacht was voor deze jonge mensen vroeg gekomen, maar de dageraad ook. Het kruis van beide graven deed haar denken aan Jezus, die ooit aan het kruis had gehangen. Jezus was nu in de hemel. De dageraad, de hemel was nu ook voor deze twee jonge mensen aangebroken. Ze wist wat het grafschrift zou worden. Ze wist waar Winie nu mocht zijn. En daarom wilde ze niet iets van zichzelf op de steen zetten – geen 'we denken aan je, je wordt gemist'. Niet iets van zichzelf, maar iets van Winie: *SAFE IN THE ARMS OF JESUS; VEILIG IN JEZUS ARMEN*.

Van de schrijver

Onlangs was ik op een Canadese oorlogsbegraafplaats in Holten. Ik zag hier een graf van een vrouw, Winifred Lilian Brewster. In het graf naast haar lag iemand met dezelfde achternaam: E. J. Brewster.

Op beide graven stond dezelfde datum van overlijden: 15 april 1946. Beiden waren twintig jaar oud geworden. Er waren verschillende dingen waar ik meer van wilde weten. Waren ze getrouwd? Of broer en zus? Hoe komt het dat ze na de oorlog overleden zijn en hier toch liggen? Hoe zijn ze dan overleden? Waarom ligt een vrouw op een oorlogsbegraafplaats, had ze in het leger gewerkt? Ik ging googelen en vond informatie over deze twee mensen. Het verhaal greep mij aan; ik wandelde opeens niet meer over een begraafplaats met 1394 stenen, deze mensen waren voor mij gaan leven. Omdat ik het zo'n bijzonder verhaal vond wilde ik het opschrijven: twee jonge mensen, elkaar ontmoet in het leger, na de oorlog getrouwd en uiteindelijk aan de overblijfselen van de oorlog overleden. Ook was het voor mij een verhaal van hoop. Het grafschrift was denk ik het lievelingslied van haar die daar ligt: "Safe in the arms of Jesus."

Toen was het al namiddag.
En de zanderige hopen stuiven op
De kille, ijzige zon brandt koelbloedig elders
In een ongenaakbare omroep

Oranje flarden fonkelen op gemaaide grond
Vinden hun weg via letters
Afwezig op de hoogte

De tragiek van het loze spoor:

Zalvend gerstehop vindt zijn dood in het glas,
je gevulde stoel verzadigd door een gapend hiaat
Door onwetendheid bezwijkt
Geen fluitsignaal dat je bereikt.

En het geeft niet dat je hier bent
En het geeft niet dat je nodig bent.
En het geeft niet. Maak ik je wijs.

Jagend op talloze lichten om je heen,
Zelf zittend in de schaduw.

Voor 5400 seconden.

Julian Pattynama

17e-eeuwse momfluencer

Op YouTube en Instagram kom je ze vaak tegen: momfluencers. Vrouwen die hun volgers een inkijkje geven in het leven van een moeder en daarbij producten van bedrijven aanprijzen. Hoewel het zo'n 400 jaar geleden niet mogelijk was om via het internet beelden te delen, kon dat wel via bijvoorbeeld gedichten. Het dichten speelde een grote rol in de 17e eeuw. Het was daarom een goede manier om jezelf op de kaart te zetten. Vooral mannen uit de hogere klassen deden dit. Dat vrouwen meededen met het gedichten schrijven en verspreiden, is vaak onbekend.

Eén van deze vrouwen waarvan het werk nog bewaard is gebleven, is Johanna Coomans. Johanna is een best bijzondere vrouw en zeker voor haar tijd al erg revolutionair. Om uit te leggen wat er zo bijzonder aan haar is, is het van belang om eerst iets te weten te komen over de 17e eeuwse dichterscultuur. Die was heel anders dan nu. De meeste dichters uit die tijd kwamen uit de hoge klassen. Dat kwam vooral doordat gedichten schrijven veel tijd kostte en je er veel kennis voor nodig had. Gedichten moesten net zo perfect zijn als de gedichten die in de Oudheid waren geschreven. De gedichten moesten ook duidelijk maken dat de maker ervan kennis had van de klassieke mythologie. Ook de vorm was belangrijk. Zo werden gedichten regelmatig in een vorm van 14 regels geschreven.

Vrouwen liepen zowel op tijd als kennis achter. Allereerst werd van een vrouw verwacht dat zij al haar tijd besteedde aan het huishouden. Dat was hun belangrijkste taak. Daarnaast mochten meisjes alleen dichten totdat ze trouwden, vanaf dat ogenblik hadden ze een huishouden te leiden. Maar ook qua kennis hadden vrouwen het in die tijd moeilijker. Zij die onderwijs volgden, deden dat op een speciale meisjesschool totdat ze 12 waren. Op deze school

leerden zij de basis voor lezen en schrijven, kregen zij Frans en waren zij vooral bezig om zich voor te bereiden op het huishouden. De kennis van de klassieke mythologie die jongens wel kregen, hadden meisjes niet en moesten ze zelf bijeen vergaren door bijvoorbeeld veel te lezen.

Johanna Coomans was een dichteres uit Zeeland. Zij leefde in Middelburg en was getrouwd met Johan van der Meersche, die werkte voor de Staten van Zeeland. Het bijzondere is dat Johanna op één of andere manier toch aan kennis van de klassieke mythologie is gekomen, wat blijkt uit verwijzingen in haar gedichten naar bijvoorbeeld Apollo, de god van de wijsheid. Doordat zij uit de hogere klasse kwam, had zij toch meer tijd om gedichten te schrijven dan vrouwen uit lagere klassen. Ondanks dat heel wat dichters haar prezen, schreef ze zelf dat het maar vrouwenwerk was en dat ze het toch maar niet te serieus moesten nemen.

Maar het meest unieke zijn wel de omstandigheden waarin ze haar gedichten schreef. Johanna is namelijk getrouwd in 1611. Haar gedichten werden namelijk gepubliceerd in een bundel genaamd 'De Zeeuwsche Nachtegael'. Deze bundel verscheen pas in 1623, toen Johanna dus al 12 jaar getrouwd was. Daarmee ging ze dus tegen de gewoontes in van die tijd. Johanna schrijft in één van haar gedichten dat ze regelmatig naast de wieg schreef. Hoewel haar belangrijkste taak haar gezin was, moest ze ook weleens ontspannen en zij deed dat dan door gedichten te schrijven.

Johanna had met het schrijven van de gedichten veel succes. Er werden gedichten aan haar opgedragen en verschillende vrouwen benoemen zelfs dat ze zijn geïnspireerd door Johanna om ook gedichten te gaan schrijven. Ze is dus met recht een momfluencer van de 17e eeuw te noemen. Missie geslaagd!

Zomerschrijftips

Poëzie

Lees ter inspiratie gedichten van anderen. Welke stijlmiddelen zetten zij in? Probeer deze eens in je eigen gedicht toe te passen.

Maak een lijstje met ogenschijnlijk onsamenhangende woorden. Hoe kan je ze samenbrengen?

Ga naar buiten en probeer wat je ziet onder woorden te brengen.

Schrijf een gedicht over een zomerliefde en gebruik daarbij geen woorden als 'rood', 'hart' en 'rozen'. Gebruik beeldend taalgebruik waardoor je alsnog die gevoelens opwekt.

Het grote moment

Het was al in de middag op een regenachtige dag,
Men liep in grote drommen naar binnen,
Een streng uitziende man keek je aan:
Mag ik je ticket?

Een bonte verzameling van mensen stond binnen.
Wijde broeken, brede truien, korte jurken, lange rokken.
Prints van bekende merken, van kunstenaars, met quotes.
Allemaal met één doel.

Een drankje hier, een hapje daar, en als laatste een praatje.
Toch mis je nog steeds dat gevoel.
Je wacht op hetgeen je je hele leven al wacht.
5, 4, 3, 2, 1...

Marilene Flipse

App me als je thuis bent. Mist daalt. Mijn dertigjarig regenpak trekt strak om mijn polsen. Ik ga steeds harder fietsen. Niet omhoogkijken.
Pulserend lantaarnpaallicht werpt een raderend ritme op mijn oogleden.

In de gracht staat een rij herenhuizen. Ik fiets sneller en sneller.
Huizen schuiven ineen. Enkele voorbijgangers versmelten tot een traanachtig touw.

Tot ik loslaat. Alles wat zo bij elkaar gesponnen leek, ontbindt.
Ronddansende armen verlicht door een ingeklemde sigaret in een achtertuin. Loshangende wimperranden boven pannen stampot. Ik glijd naar binnen via het in angst verwijfd oog.

Ik kom terecht in snoerenbendes vol onbegrijpelijke stofnesten.
Ik knipper om scherp te stellen: Ladenkasten woelende woorden,
Een vastgelopen cassetterecorder. Een zinnetje dat in zijn fluisteren schreeuwt. En schreeuwt. Dan stilte.

In zijn lelijkheid te mooi om mijn blik los te kunnen trekken.
Mijn voeten draaien snel cirkelend om de as. Uiteindelijk moet ik wel. Huizen zuigen elkaar weer op. Tot niets overblijft.

Lisa Wijker

Zacht

Smoes

Heimelijk spellen

Stiekem

Smiezen

Smoezen

Smiespelen

Romy Verschoor

LISA WIJKER

Diversiteit in de Nederlandse literatuur

Wat zijn de voordelen van lezen? Als ik deze vraag in de zoekmachine gooi, krijg ik meerdere lijstjes. De eerste die ik tegenkom, van de website *boeklin.nl*, stelt dat lezen voor een grotere woordenschat zorgt, je concentratie verbetert, ontspannend werkt, dementie vertraagt en je denken verruimt. Voor mij springt dit laatste punt er misschien wel het meest uit. Het artikeltje stelt dat je van fictie leert hoe andere mensen leven en zich voelen en dat lezen hierdoor je empathie vergroot. Maar worden wij wel met zoveel andere perspectieven geconfronteerd bij het lezen?

De onderzoekers Lucas van der Deijl, Marion Prinse en Roel Smeets namen de literaire representatie van personages in de Nederlandse literatuur onder de loep. Hiervoor gebruikten zij een digitale methode. Deze maakte het mogelijk de 170 boeken van de groslijst van de Libris Literatuurprijs uit 2013 te analyseren op gender, klasse en sociaal-culturele achtergrond. Dit zou voor een mens een heidense klus zijn, maar voor een computer is het een koud kunstje: deze kan snel zoeken op slechts de relevante tekstenkenmerken en deze tellen.

Wat bleek? Ten eerste valt de identiteit van het hoofdpersonage vaak samen met dat van de auteur. Zo was bijna zeventig procent van de auteurs en de personages in hun boeken man. Daarnaast zijn de hoofdpersonen net als hun makers vaak hoogopgeleid en zijn deze vaker westers dan niet-westers. Van de auteurs valt te zeggen dat maar vier procent een niet-westerse achtergrond had.

Ik vraag me hierbij af waarom er zo'n homogene groep auteurs op de groslijst staat. Onderzoek van Timo Koren en Christine Delhaye geeft hier antwoord op. Om erachter te komen waar de witheid van het Nederlandse literaire veld vandaan komt, interviewden zij onder andere literaire poortwachters:

mensen die bepalen wie de kans krijgt een boek te publiceren, en wie niet. In de boekenwereld hebben bijvoorbeeld redacteuren en literair agenten die macht.

Zij bepalen literaire kwaliteit met een modernistische bril op hun neus. Het modernisme is een literaire stroming die opkwam in de eerste helft van de twintigste eeuw. Literaire kwaliteit wordt met dat modernistische perspectief gemeten door bijvoorbeeld te bepalen of het werk autonoom is. Dat wil zeggen dat kunst voor de kunst zou moeten bestaan en niet voor iets anders. Een literair werk mag bijvoorbeeld niet te politiek zijn, want dan komt de inhoud boven de vorm te staan en dit zou de literaire kwaliteit ondermijnen. Maar door deze bril op te zetten bij het bekijken van kunst worden niet-witte kunstuitingen vaak minder hoog gewaardeerd.

De poortwachters vatten deze waarden vaak op als neutraal, maar in werkelijkheid zijn deze ideologisch bepaald en zorgen ze ervoor dat auteurs op basis van gender, klasse en afkomst worden uitgesloten. Poortwachters verklaren bijvoorbeeld de grote afwezigheid van niet-witte schrijvers in het literaire veld met het idee dat zij de kwaliteitscriteria niet kunnen behalen, omdat deze schrijvers er niet tot in staat zouden zijn om boven hun eigen achtergrond uit te stijgen. Iets wat nodig is voor literaire kwaliteit volgens het modernisme, omdat een autonoom kunstwerk de stem vertegenwoordigt van een individu en niet van een groep.

Bij elkaar genomen levert dit een vrij pessimistisch beeld op. Als ik een boek uit de kast trek, is de kans groot dat het personage wat betreft opleidingsniveau en afkomst op mij lijkt en daarnaast man is, omdat dit de mensen zijn die de kans krijgen om een boek te publiceren. Ik mis daardoor misschien wel die verruiming in denken die de lijstjes mij beloven.

Een boog in de wolken

Kijkend met een verderkijker,
zie ik hoe het was.

Kijkend met die verderkijker,
zie ik

een zon zilveren in de zee,
een gebed kleuren zonder end,
een moederend kind.

Vooruitkijkend
zie ik hoe het wordt.

Met geloofsogen zie ik

een goudstralende Zon,
een glorievol loflied,
een Vadervrezend kind.

Ooit zal ik hier mezelf zijn.
Ooit, daar waar een gouden boog
de wolken zullen zijn.

Thirza van Engelen

JULIAN PATTYNAMA

Een synopsis van een historische roman

“Hij is een landlopend geneesmeester of liever geneesswetser, die dapper onder 't voortbrengen van veel kwakken en klugten, swetsen en opsnyen kan by 't gemeene volk op de markten van de kragten van syn heel-smeer of salf, en roemen, dat hy der byna allerley kwaale mede geneesen kan.”

Citaat van Koerbagh uit zijn boek *Bloemhof van Allerley Lieflijkheyd* (1668)

“Van God los. Iedereen is van God los.”

Ik draai mijn wagen richting een zijstraatje waardoor ik de waanzin van de Deventerse markt ontsnap. Met een snelle wenteling omzeil ik een aangeslagen menigte. Ik herken een giftig gezicht dat me meedogenloos toe ziet. Ha, als blikken konden doden, was ik er nu ook geweest.

“Hij! Dat is 'm! Mijn man is door hém dood!”

Ironisch genoeg weet ze me dit nog toe te schreeuwen, maar terwijl ik een kleine grijns onderdruk kan ik er niet al te lang om malen: onze altoos machtige burgervader verwacht me immers met gezwinde spoed. Handig ontwijk ik nog wat voetgangers terwijl ik me met snelle tred richting het stadhuis begeef.

Via een omweg zorg ik dat elke mogelijke volger mij uit het oog verloren is. Niemand mag mij schaduwen, behalve mijn eigen silhouet.

Heh, ik zou dit soort dingen moeten opschrijven.

Veel tijd om bij mijn eigen spitsvondigheid stil te staan heb ik niet, terwijl ik de achterpoort van het gemeentehuis nader, staat er al een welkomstcomité voor me klaar.

“Meester Noviomagus! We hadden uw komst verwacht, en dat met zulke spoed! En geen wachtlijst? Dank de heer!”

Dank de Heer... tuurlijk, hij heeft een monopolie op het lot. Wat een verwerpelijke insteek. Ik zal je het sterker zeggen, je mag mij straks dankzeggen. Weldra zal spoedig blijken wat een sterveling je hemelse aartsvader waard is.

Terwijl ik mijn stuitende gedachtes probeer te onderdrukken, schud ik de beste man hartelijk de hand.

“Uw warmhartig welkom zet mijn gemoedsnis in bloei, beste man!” Wederom onderdruk ik een klein sentiment, ditmaal van zelfgenoegzaamheid. Ik wring mijn hand uit de zijne als ik merk dat de man moeite heeft om mijn hand los te laten.

“Maar goed! Orde op zaken, waar is onze burgervader?”

Een delegatie begeleidt me naar de binnenpoort waar hun burgemeester opgebaard ligt. De kou in de kamer doet geen enkel zwak lichaam goed, daar hoeft je mijns inziens geen arts voor te zijn. Onder groot bekijks pak ik mijn gereedschap ten tonele.

“Dit lijkt me duidelijk. Door grootschalige blootstelling aan regen en kou is er een intensieve behandeling benodigd. Daarom zal ik de fameuze aderlating aanleggen, beheerst door slechts een handjevol artsen. Kijkt u vooral niet mee! Enkel de ogen van de arts zijn tegen deze ijzingwekkende ziektes bestemd!”

Terwijl de verschillende hoofden zich afwentelen begin ik bloed af te tappen. Zijn toestand gaat zienderogen achteruit. “Vrees niet! Uw verbazing is begrijpelijk,” roep ik luidkeels. “Er zal meer bloed afgetapt worden!”

Nadat de burgemeester danig is verzwakt, besluit ik het aderlaten te stoppen. Met een ferme handdruk en een zak vol dukaten maak ik mijn weg naar de uitgang.

Vluchtig roept een raadslid me nog na: “God zegene U, God zegene U en Uw ambacht!”

Weer draait mijn maag zich om. Het noodlot van hun burgervader is mij immers al bekend. Toch kan het mij niet al te veel raken. Hun burgemeester deed namelijk iets wat enkel weezin bij mij kan opwekken: bloeden voor God.

Verzameling

Kom buiten in de volkomen aard;
deze nacht leunt als om een wenteling:
vogels zingen, heffen kluwen
in zacht onzichtbaar groen.

Geen spin dreunt een lied;
adem kruipt beschadigd zacht;
neem nog een nacht lucht.

Maar ik ben onaf in niemandsland.

Thirza van Engelen

...ik...
...beste...
...allemaal op...
...daar ga ik zo zoef...
...waggel wiebel wankel...
...glibberige laptop...
...rode lijn...
...ze zijn...
...het was...
...ik...

‘Precies ja. maar ik’

Lucas Bron

BERNADETTE FEITERS

Wat de storende, luidruchtige Hollander op vakantie over jouw identiteit vertelt

Op vakantie in het buitenland herken je ze direct: je landgenoten. Het is de manier waarop ze zich kleden, de samenstellingen waarin ze zich bevinden, de wijze waarop ze iets bestellen op het terras. Blijkbaar is er iets wat ons elkaar direct doet herkennen. Sommige mensen veren op van een Nederlands nummerbord diep in het zuiden van Frankrijk, anderen verzuchten of ze dan nooit eens even los van die gemeenschap kunnen zijn.

Dat terwijl de band die je met het luidruchtige gezin hebt in feite slechts imaginair is. Wij Nederlanders noemen ons Nederlands, vormen één gemeenschap, en dat terwijl we lang niet alle zeventien miljoen inwoners bij naam kennen. Het tegenkomen van een Nederlands gezin is werkelijk niets anders dan het tegenkomen van een aantal volwassenen met een aantal kinderen.

Toch is het veilig om tot een groep te behoren en hoort het bij de psychologie van de mens om gemeenschappen te vormen. Het liefst een gemeenschap met een duidelijke identiteit waarbij de oorsprong zeer diepgeworteld zit: een grote rol is dan ook weggelegd voor een gemeenschappelijke geschiedenis en tradities die al eeuwen te lijken bestaan.

Identiteiten worden echter niet alleen gevormd door wat wij over onszelf denken. Ook de Ander, een naburig land of een gemeenschap aan de andere kant van de wereld, geeft ons informatie over onze identiteit. En daarbovenop komt zelfs nog een derde laag: hoe wij denken dat de Ander naar ons kijkt. Zo weten wij Nederlanders als gierig bekend te staan en wordt dat beeld bevestigd door een zijn hand op de knip houdende financiële minister in Europese situaties. Deze blikken samen vormen een identiteit van een land.

Door deze wisselwerking staat de identiteit van een land nooit vast. Historica Dorothee Sturkenboom stelt in haar boek *De ballen van de koopman* dan ook

dat je identiteit moet zien als iets fluïde. Het verandert met en door de tijd. Zo wijzen wij nu als Westenen met een opgeheven vingertje naar islamitische samenleving: die vrouwenonderdrukking die jullie in stand houden is afschuwelijk! Kijk naar ons: bij ons is er amper meer verschil tussen de mannen en vrouwen. Dat terwijl nog geen twee eeuwen geleden er juist hard nog hard geoordeeld werd over samenlevingen waar amper sekse-onderscheid te zien was en vrouwen zeventig jaar geleden nog moesten stoppen met werken wanneer zij trouwden. Dat wat op dat moment belangrijk is in een land, neemt de samenleving als maatstaf om andere culturen te veroordelen, en ook dat verandert met en door de tijd.

De verschillen tussen mannen en vrouwen worden trouwens al eeuwenlang gebruikt om aspecten van identiteiten te benoemen. Mannen staan al een aantal eeuwen in de hiërarchie boven vrouwen. Deze verhouding werd en wordt nog steeds vaak gebruikt om identiteiten van landen te typeren. Zo schreef Joannes Nomsz in de 18e eeuw een toneelstuk over een handelspost die Nederland had in Taiwan. De bezetter werd hierin met veel mannelijke eigenschappen zoals dapper en moedig omschreven, waar de onderdrukten juist zwak, hysterisch en met een gebrek aan wilskracht omschreven werden: ‘typische’ eigenschappen van een vrouw. Hoe we denken over gender zit dus gekoppeld aan hoe we onze en andere nationale identiteiten omschrijven en vice versa: in hoe we schrijven over machtsverhoudingen komt vaak iets van gender terug. Probeer in de zomervakantie eens in die spiegel te kijken wanneer je in Zuid-Frankrijk geconfronteerd wordt met een Nederlands gezin op het terras: wat voor labels plak ik hier op? En plak je andere labels op een Franssprekend gezin aan de tafel ernaast? Ik ben benieuwd wat jij denkt dat het over jouzelf vertelt.

Zomerschrijftips

Historisch verhaal

Onderneem deze zomer een cultureel uitje, vind een persoon uit het verleden, word nieuwsgierig, doe onderzoek en schrijf er een verhaal over!

Gebruik *synoniemen.net* om ervoor te zorgen dat je niet te veel in de herhaling valt.

Grasduin eens in krantenartikelen op de website *Delpher* uit de tijd waarin jouw verhaal plaatsvindt. Wat valt je op aan het taalgebruik? Probeer dit toe te passen.

Begin gewoon met schrijven! Je hebt de vrijheid om alles later weer aan te passen.

Zorg bij je verhaal voor één of meerdere motieven die telkens weer terugkomen, zo krijg je een mooie lijn in je verhaal.

Begeven

Als je naar buiten stapt
De afkeurende kwallen voelt,

Als je naar buiten stapt
Het asfalt je ogen ramt,

Als je naar buiten stapt
Op de vlakte valt,

Als dat zo is
Stap dan op,

Je hebt bergen nodig om te kunnen vallen.

Romy Verschoor

Bij de kinderwieg

Johanna was druk bezig met het voeden van haar jongste dochter, Maria, als ze opeens gestommel achter haar hoort en ze haar dienstmeisje Catelijne in de kinderkamer ziet komen. ‘Mevrouw, ik kreeg een boodschap van uw man,’ zegt ze wat hijgend. ‘Kom eerst maar even op adem,’ zegt Johanna wat gemoedelijk. ‘Vertel dan maar eens rustig welke boodschap mijn man heeft.’ Het is heel even stil, maar dan zegt Catelijne, ‘Meneer Cats komt vanavond op bezoek samen met zijn vrouw.’ ‘Dat is mooi om te horen,’ glimlacht Johanna. ‘Het is al zo lang geleden dat ze hier op bezoek zijn geweest. Ga maar alvast naar beneden, ik kom er zo aan om te overleggen welk eten we voor vanavond zullen bereiden.’ Catelijne knikt gehoorzaam en loopt dan de kamer uit.

Terwijl Johanna Maria weer in haar wieg legt, nadat ze heeft gedronken, is Johanna diep in gedachten. Wat moet ze vanavond serveren bij het eten? Zal ze voor de fazantpastei gaan? Of juist de pastei met artisjokken, kastanjes en asperges? Ze besluit om voor de eerste te gaan. Als ze Maria nog een laatste kus heeft gegeven op het zachte voorhoofdje, sluit Johanna zacht de deur van de kinderkamer. Dan loopt ze de trap af naar beneden, waar Catelijne geduldig op me staat te wachten. ‘Ik had een fazantenpastei in gedachten. Als dessert kunnen we gevulde appels nemen.’ Ze knikt. ‘Ik ga meteen aan de slag. Bij mijn weten hebben we in ieder geval alle benodigdheden in huis.’ ‘Fijn, anders kun je er wel even iemand om laten sturen. Wees voorzichtig met de specerijen. Het is al een poos geleden dat er een nieuwe lading met specerijen is binnengekomen.’ Catelijne knikt. ‘Ik ga het proberen, mevrouw.’

Terwijl Catelijne aan de slag gaat in de keuken, gaat Johanna naar haar eigen kamer. Ze moet nodig nog wat naaien en verstellen voor haar man Johan. Zijn kousen gaan zo snel kapot. Heel even kijkt ze in de spiegel. Zit haar kapje nog wel goed? Ach, dat is van latere zorg. Eerst moet het huishouden gebeuren, voordat ze zich kan klaarmaken voor het etentje van vanavond. Ze ziet er echt naar uit om met Jacob en zijn vrouw Elizabeth weer bij te praten. De laatste tijd is Jacob vooral in Zeeuws-Vlaanderen te vinden waar hij een heel aantal polders heeft laten bedijken. Ze glimlacht. Johan en Jacob kunnen uren over van alles en nog wat praten, waarbij Elizabeth en zij regelmatig een duit in het zakje bij doen. Ze is eigenlijk wel erg benieuwd naar zijn laatste dichtwerken. Hij is al zolang bezig met gedichten te schrijven. Daar moet ze echt vanavond eens naar vragen.

Nadat ze twee uur heeft genaaid, ruimt ze al haar spullen op en loopt ze naar de grote kinderkamer waar haar twee oudste zoons vrolijk het Griekse alfabet opzeggen. Ze glimlacht. Het was een goed idee van haar om alle letters op een makkelijk wijsje te zetten, zodat haar zoons de letters snel leerden. Ondanks dat ze vier en vijf zijn, leren ze als de beste. Ze herinnerde haar broertje op dezelfde manier nieuwsgierig alles leren. Wat was ze jaloers op hem, dat hij wel les kreeg in de klassieke talen. Gelukkig mocht ze van haar vader wel in de kamer zitten, zodat ze nog wat opving van de lessen. Zo zorgde ze er zelf voor dat ze al snel de klassieke talen onder de knie had. Dat was maar goed ook, want toen haar broertje aan de pest stierf, kwam de leraar niet meer.

Haar broertje Johannes. Een steek gaat door haar heen. Hij stierf veel te jong. Hij was altijd al zwak geweest, maar toen de pest kwam, was het meteen mis. Arme Johannes. Wat zou hij trots op haar geweest zijn als hij wist dat ze contacten had over de hele zeven provinciën, dat ze zo goed Latijnse

teksten kon lezen, dat ze kinderen had. Hij kon helaas nooit een oom zijn voor haar kinderen. Hij was echt een zonneschijntje in haar jonge leven.

Haar twee zoons, Johannes en Jacob, kijken haar vragend aan. ‘Hallo, wat zijn jullie goed aan het opzeggen!’ Dan rent Jacob naar haar toe. ‘Mama, ik heb heel goed geluisterd naar de leraar. We gingen lezen. Ik kon het al heel goed volgens hem.’ ‘Echt waar? Dat is fijn om te horen!’ Johanna glimlacht. ‘Moest je ook nog wat opzeggen?’ vraagt ze dan aan Johannes. Die knikt en zegt bijna automatisch de tekst op die hij voor die dag moest leren. ‘Goed zo, wat ben ik trots op jullie!’ zegt ze en ze geeft ze allebei een knuffel. Jacob kruipt meteen helemaal in haar rokken. ‘Mam, uw rokken zijn zo lekker zacht.’ Johanna lacht. ‘Dat komt omdat ze van zijde zijn. Je hebt zelf ook een zijden bloes aan.’ ‘Maar dat is niet zo lekker zacht als dat van u. Uw rokken zijn zo groot!’ en hij geeft met zijn armen de breedte aan. ‘Nou, dan nog één knuffel en dan gaan jullie allebei ervoor zorgen dat Papa straks trots op jullie is. Moet mama jullie nog helpen of gaat het alleen lukken?’ Een beetje bezorgd kijkt Johanna naar haar zoons. Ondanks dat Johannes al goed kan lezen, moet hij niet zijn broertje helpen en zijn eigen les vergeten. ‘Wilt u Jacob helpen?’ vraagt Johannes dan zachtjes. ‘Tuurlijk jongen, daar ben ik voor,’ en ze aait hem over zijn bol. ‘Ga maar aan de slag, dan help ik Jacob op weg.’ Johannes knikt. Hij was eigenlijk veel te wijs voor zijn leeftijd, bedenkt ze opeens.

Ze zucht heel zachtjes en trekt Jacob die intussen zijn boek heeft gepakt, op schoot. ‘Wat is je les voor morgen?’ vraagt ze vriendelijk. ‘Ik moet ervoor zorgen dat ik de letters die ik vandaag heb geleerd goed kan lezen morgen,’ vertelt Jacob. ‘En welke letters zijn dat?’ Jacob wijst ze aan en de rest van de middag is Johanna bezig met de jongens. Totdat Cathelijne hijgend de kinderkamer binnenkomt. ‘Mevrouw, uw man komt eraan.’ Johanna kijkt verschrikt op. ‘Is het al zo laat? Jongens, vlug alles opruimen en je klaar maken, papa komt eraan. Ik ga alvast naar beneden.’ Eigenlijk moet ze Maria nog voeden, maar ze kan beter eerst het eten beoordelen en daarna naar Maria gaan. Vlug loopt ze de trap af en de keuken in, waar Cathelijne al een klein beetje van het eten op een bord heeft gedaan zodat ze kan proeven of het goed is. Ze neemt vlug een hapje en proeft de pastei. Dan glimlacht ze. ‘Goed gedaan, Cathelijne. Dat mag je vaker doen!’ Cathelijne bloost een beetje bij de lof die Johanna haar geeft.

‘Kun jij ervoor zorgen dat alles in de kamer gereed is om zo aan tafel te gaan?’ vraagt Johanna dan aan Cathelijne. Cathelijne knikt. ‘Wilde u nog Maria voeden?’ vraagt ze. Johanna knikt. ‘Dat moet eigenlijk nog gebeuren. Ik ben al wat later.’ ‘Gaat u dat maar doen, ik zorg er wel voor dat hier beneden alles in orde is,’ zegt Cathelijne beslist. Johanna glimlacht. ‘Daar vertrouw ik op. Dank je wel!’

Nadat Johanna Maria heeft gevoed, hoort ze dat de deur opengaat. Snel loopt ze met Maria in haar armen naar beneden waar haar man Johan staat te wachten op haar. Hij glimlacht trots naar Johanna en geeft haar een voorzichtige kus op haar wang. ‘Goedemiddag, is het goed gegaan vandaag?’ Johanna knikt en glimlacht. Dan ziet ze dat Jacob Cats en zijn vrouw er ook zijn. Johanna maakt een buiging en begroet eerst Jacob en dan Elizabeth. ‘Wat ben ik blij dat jullie weer eens bij ons op bezoek komen!’ Jacob glimlacht. ‘Ik ben blij om je weer te zien, Johanna en dat geldt ook voor mijn vrouw Elizabeth.’ Johan legt een hand op Johanna’s rug. ‘Kom, Hanna, we kunnen onze gasten beter naar de voorkamer leiden, daar kunnen we verder praten.’

Johanna zet grote ogen op. ‘Zijn jullie van ver gekomen?’ vraagt ze verschrikt. Elizabeth glimlacht. ‘We komen juist terug uit Dordrecht.’ En dan brengen jullie ons meteen een bezoek? O, dan moeten

we zeker eerst eten voordat we bij kunnen praten. Gelukkig heeft Cathelijne de tafel al in orde gemaakt.' Dan kijkt ze naar Johan. Hij glimlacht. 'Het is al veel te lang geleden dat we gasten in huis hadden,' vertelt hij, terwijl Jacob en hij naar de eetkamer lopen. Elizabeth en Johanna lopen achter hen aan. Johanna wijst Elizabeth een plaats en legt dan Maria in de wieg die beneden staat, zodat ze weer verder kan slapen. Dan gaat Johanna zitten naast Johan.

Cathelijne en Tannetje, Johanna's andere dienstmeisje lopen een aantal keer heen en weer om ervoor te zorgen dat alles op tafel staat wat nodig is. Dan roept Johanna Cathelijne bij zich. 'Zou je Johannes en Jacob nog heel even kunnen halen en daarna met hen eten? Ik denk dat ze heel graag onze gasten zouden willen zien.' Cathelijne knikt. 'Natuurlijk, mevrouw. Ik haal ze meteen.' Het duurt niet lang maar dan komen Johannes en Jacob voorzichtig de kamer binnen. Johanna kijkt naar Johan. Die knikt haar vriendelijk toe. 'Zo, jongens, kom maar eens bij papa. We hebben gasten. Weten jullie nog wie dit zijn?' De jongens komen erg verlegen naar hem toe. Het is heel even stil, maar dan zegt Jacob met een klein stemmetje, 'Oom en tante Cats.' 'Goed zo,' moedigt Johan hem aan. 'Durven jullie je les voor morgen op te zeggen?' Johannes knikt, terwijl hij naar beneden blijft kijken. 'Kijk maar naar mij,' zegt Johanna. Ze glimlacht.

De jongens zeggen één voor één hun les op die ze die middag samen met Johanna hebben geleerd. Een trots gevoel doorstroomt Johanna's hart. Johan geeft haar een goedkeurend knikje. 'Dat hebben jullie goed geleerd,' klinkt de stem van Elizabeth. 'Wie heeft jullie geholpen?' vraagt Jacob. 'Mama,' zegt kleine Jacob trots. Jacob Cats kijkt Johanna bewonderend aan. 'Ik wist niet dat jij je zoveel bezighield met de lessen van je jongens.' Johan grinnikt. 'Dat moet wel als ik er niet de hele dag kan zijn. Johanna is de baas wat de opvoeding van de jongens en Maria betreft.' Dan neemt Cathelijne de jongens mee naar de grote kinderkamer en kunnen de gasten en Johan en Johanna eindelijk beginnen aan de fazantenpastei.

Na het eten komen de gevulde appels op tafel. Genietend kijkt Johanna naar Jacob die juist een hap neemt. 'Hoe gaat het met het dichten?' vraagt ze dan. Jacob glimlacht. 'Over een maand wordt er een gedichtenbundel gepubliceerd.' 'Dat meen je niet?' zegt Johan verbaasd. 'Bij wie?' 'Bij Van der Venne, maar Van der Hellen drukt het,' antwoordt Jacob. Johanna knikt. 'Ik heb eigenlijk twee jaar geleden al de opdracht gegeven aan hem, maar het komt komende maand uit. Ik denk dat er één gedicht bij zal zijn wat jou, Johanna wel zal aanspreken. Elizabeth is er in ieder geval erg mee ingenomen.' 'Echt waar?' vraagt Johanna verbaasd. 'Ik zal het je deze week eens opsturen,' glimlacht Jacob. 'Het gaat erover dat er zo weinig vrouwelijke dichters in Zeeland zijn, terwijl in het gewest Holland al een heel aantal grote namen zijn, zoals Anna Roemersdochter Visser en haar zus Tesselschade.' Johanna denkt na. 'Dat zou ik zeker graag willen lezen.' 'Je krijgt het deze week nog,' belooft Jacob.

Hoewel het er de rest van de avond vrolijk aan toe gaat, blijft het in Johanna's hoofd malen. Veel te weinig vrouwelijke dichters. Daar is ze het wel mee eens. Ze weet nog dat ze vroeger zo graag een dichteres wilde worden, net zo begaafd als Sappho, de Griekse dichteres uit de 6e eeuw voor Christus. Maar die droom had ze al gauw opgegeven toen ze trouwde met Johan. Getrouwde vrouwen dichten niet, toch?

Een vreemd gevoel komt in haar op. Wat als ze toch weer gaat dichten? Ondanks dat haar vader het er absoluut niet mee eens was dat zij, toen ze klein was, dichtte en verbrandde hij haar gedichten zelfs, kan hij haar nu niets verbieden. Dan blijft er nog één obstakel over. Haar man, Johan. Wat als ze eerst een gedicht schrijft en dat aan Johan laat zien? Ook al weet ze dat hij het met Jacob eens was dat

er meer vrouwelijke dichters in Zeeland moeten zijn, dat zijn eigen vrouw gaat dichten om dit gat op te vullen, kan een grote schok voor hem zijn. Ze moet het maar eerst hem laten lezen. Dan kunnen Johan en zij daarna besluiten of ze met het dichten verder kan gaan.

De volgende dag is Johanna al vroeg op. Voordat Johan het huis verlaat, moet hij wel gegeten hebben en goed aangekleed zijn. Gelukkig zijn Johannes en Jacob 's morgens nooit zo vroeg op en kan ze rustig Maria voeden. Maar voordat ze dat doet, pakt ze een tafeltje en legt er een schrijfveer en papier op. Als ze Maria aan de borst heeft gelegd, denkt ze na. Waar zal ze beginnen? Dan schiet haar opeens wat te binnen. Ze zal eens schrijven over de jaarwisseling. Hoewel het alweer twee maanden geleden is dat er een jaarwisseling was, kan ze er wel nog steeds over dichten. Terwijl Maria rustig drinkt, begint Johanna met dichten:

'Laest was ick in een hoff, maer vonter geen vermaecken,
Het wasser kout en dor, December quam ghenaecken!'

Wat weegt zwaarder?

Zaterdagochtend, zoals iedere week slenter je door de supermarkt. Waar je bij binnenkomst niet alleen wordt verwelkomd door tomaten, paprika's en komkommers, maar waar de geur van verse eierkoeken je reukzintuig kietelt. Vervolgens begeef je je door de brede strategisch ingerichte gangpaden door de supermarkt, terwijl er op de achtergrond een herkenbaar deuntje klinkt. Marketeers weten allang dat je in zo'n zinnenprikkelende situatie eerder je winkelkarretje vollaadt dan in een stille stinkende hal met halfvolle stellages. Maar is dit ook het geval in boekhandels? Of hebben zijn andere ingrediënten die het menselijk gedrag beïnvloeden?

Wellicht denk je hierbij aan de kleurrijke omslagen, maar ook het gewicht is van invloed op de waarde die mensen hechten aan een boek. Een vraag die je je kunt stellen is wat het effect is van een zwaarder boek. Zou je bijvoorbeeld eerder kiezen voor de recent verschenen roman *Alkibiades* van Ilja Leonard Pfeijffer omwille van het gewicht van 1326 gram of heb je toch hogere verwachtingen van een lichter boek over hetzelfde onderwerp? En hoe zit dat eigenlijk bij kranten?

Beïnvloeding gebeurt op verschillende manieren. Vaak wordt hiervoor de taal ingezet, maar ook zintuigelijke prikkels hebben invloed op wat mensen denken en voelen. Zo kan taal zelfs figuurlijke zaken tot uitdrukking brengen. Denk bijvoorbeeld aan metaforen. Je denkt misschien dat metaforen slechts leuke accessoires zijn van een taal, maar mensen blijken te vertrouwen op bekende metaforen wanneer hen nieuwe informatie onder ogen komt. Een voorbeeld van een metafoor is dat 'iets zwaar weegt.' Wat betekent dat iets belangrijk is.

Drie Nederlandse onderzoekers zijn nagegaan in hoeverre deze metafoor kloppend is.

De drie Nederlandse onderzoekers hebben 103 willekeurige mensen gevraagd een krant te beoordelen. Om de invloed van oordelen op basis van krant en onderwerpen te beperken, kozen de wetenschappers voor een Russische krant. De ene helft van de mensen las een krant die meer woog, de andere helft las de lichtere variant. Naar aanleiding van soortgelijk onderzoek verwachtten zij dat een krant die meer woog belangrijker en invloedrijker zou zijn.

In tegenstelling tot de resultaten uit het eerdere onderzoek, verwachtten de onderzoekers dat de 'zwaartemetafoor' ook effect heeft op participanten die geen voorkennis hadden. Dit zou betekenen dat metaforen invloed hebben op de beoordeling van nieuwe informatie. Om ook dit te onderzoeken werden de twee groepen participanten nogmaals gesplitst, zodat er vier groepen ontstonden. Een participant las dus een lichte of een zware krant; Hierbij had de participant wel of geen voorkennis. De voorkennis bestond uit algemene informatie over de krant zelf aangevuld met inhoudelijke informatie over het nieuws wat er in de krant stond.

Dit onderzoek heeft laten zien dat mensen zware kranten belangrijker, invloedrijker en interessanter vinden dan lichte kranten. Men vertrouwde dus op de metafoor 'het weegt zwaar' voor 'het is belangrijk.' Kennis had geen invloed op de beoordeling die toegekend werd. Zintuigen hebben dus invloed bij het beoordelen. Wanneer je de volgende keer in de boekhandel staat, vergeet dan niet dat niet alleen de visuele of tekstuele informatie die je tot je krijgt bepalend is voor uw aankoop, maar ook het gewicht. De achterflap is daarentegen minder bepalend dan je wellicht denkt.

Lui oog

ze had, dacht ik, een lui oog, da's vreemd, dacht ik, daar kan je toch tegenwoordig van alles aan laten doen, dacht ik, goh, zei ik, nee, dacht ik, ja, zei ze, nee, dacht ik, laat maar, zei ik, ze kijkt uit het raam, mensen zweven langs, en dan lopen ze, mensen rennen, en dan struikelen ze, een man kruipt, wandelt dan, een boom schrikt, beweegt mee met de wind, ze zucht, de ns-borden zijn vandaag stuk, of nouja, stuk, ze doen het gewoon niet

Bernadette Feiters

Ogen op de weg

Ondertussen. Grote kijkers in de zon der nacht. Hakken in het zand vindt een rood doorlopen vacht. En het gebeurt: asfalt scheurt en de weg wijkt uit, de weg wijkt af van het pad rechtuit. Je scherven om me heen brengen nooit geluk, kristal om me heen maakt alles stuk. Sprong in de tijd naar hoe ik je vond. Met hevig natte ogen en een danig droge mond. Zoeken naar de genezing die de hemel je beloofde, je geloofde, dat het ijzig vuur gaandeweg zou doven. Rood en blauw maken samen paars. We wachten. Over ruwweg een week brandt voor ons een kaars.

Julian Pattynama

Het einde

Aan het einde van de lange gang keek ik om en zag hoe donker het werd voor mijn ogen. Het leek wel alsof niemand wilde dat er licht was in mijn ogen, ondanks dat ik erom smeekte. Moedeloos werd ik ervan.

Het leek alsof ik het niet waard was om gehoord te worden, terwijl ik mijn best deed om de longen uit mijn lijf te schreeuwen, maar dat was niet wat ik moest doen om door te gaan. Vechten, was het motto, terwijl het leek alsof ik vergeten was.

Tenslotte schreeuwde ik nog één keer zodat mijn vraag nog kon worden gehoord door een voorbijganger. Om die reden liet ik me vangen door diegene die me liet opstaan en me inpakte in geklapte bubbeltjesfolie.

Marilene Flipse

“Mama, de woede heeft een koekje gepikt!”

“Het wordt dan zwart voor mijn ogen en als ik dan weer iets zie ligt er iemand op de grond. Ik kan er niks aan doen, de woede verblindt me dan!” Dit is een excuus voor een woede-uitbarsting dat ik vaak om me heen hoor. De dader, die witheet iemand in elkaar heeft geslagen, geeft die ‘woede’ de schuld. Zo geeft de dader aan zelf niet verantwoordelijk te zijn voor de pimpelpaarse ogen van zijn slachtoffer. Of deze verontschuldiging in een rechtszaak geaccepteerd zou worden is te betwijfelen, maar in een discussie tijdens het koffie-uurtje zou de dader dit excuus misschien nog wel vast kunnen houden. Die zou namelijk kunnen stellen dat de Nederlandse taal de gezegdes ‘door de woede overvallen worden’ en ‘door de woede verblind worden’ niet zou kennen als het niet waar is. Wat iemand tegen dit argument zou kunnen beginnen, weten we dankzij een recent onderzoek van het aanstormende onderzoekstalent Bron. Voordat we ons tegenargument formuleren moeten we eerst goed begrijpen wat de dader stelt. De dader maakt gebruik van gezegdes die ‘woede’ als één of andere entiteit voorstellen die kan ‘overvallen’ of ‘verblinden’. En als de woede een entiteit is, iets buiten de macht van de dader, dan kan die de schuld krijgen. Dit is niet de enige manier om de woede voor te stellen. ‘In woede uitbarsten’, ‘koken van woede’ of ‘woedend zijn’ stellen ‘woede’ voor als emotie. Op dit talig feitje baseren wij ons tegenargument. Als woede een emotie is, liggen de acties van de dader nog binnen diens macht. Dan is de dader dus verantwoordelijk te houden.

Welke van de twee beelden van woede moeten we nu aanhouden? Hierbij komt het onderzoek van Bron te pas. Bron heeft in de Illias Griekse helden gevonden die net als onze dader de woede de schuld geven voor hun daden. In de (mythologische) Griekse cultuur was ‘woede’ iets dat door de goden gestuurd werd en dus buiten de macht van de mensen (of halfgoden) lag. In die cultuur was de woede de schuld geven helemaal geaccepteerd en eerreddend. Maar wat hebben we aan deze kennis? Als we een vertaling van de Illias naar het Nederlands uit 1611 erbij pakken kunnen we iets interessants zien: hoewel in de Griekse tekst de woede als entiteit voorgesteld wordt, zijn die passages systematisch vertaald naar een woede als emotie. Blijkbaar is dat het beeld van woede dat de voorkeur heeft in de Nederlandse cultuur.

Is dit niet een zeer anekdotisch en vooral oud argument voor ons standpunt? Ja, dat moeten we toegeven. In een wetenschappelijk debat zou dit geen stand houden. Er moet ook nog meer onderzoek naar emoties in de oude tijd gedaan worden. Bron heeft het spits afgebeten en laten zien dat dit onderzoeksgebied een schat aan kennis is, maar voor nu moeten we het hiermee doen. Dat zal ook wel genoeg zijn voor een discussie aan de koffietafel, als we de dader maar overtreffen in stemvolume en, voor onze eigen veiligheid, snel van onderwerp wisselen als we wat zwart voor de ogen van de dader zien.

Zomerschrijftips

Wetenschapsjournalistiek

Probeer tot een inleiding te komen die aanspraak maakt op de belevingswereld van de lezer.

Gebruik veel beeldspraak. Zo ziet de lezer het verhaal levendig voor zich.

Verbind aan het einde alle lijntjes. Kom je weer terug op waar je begon, zodat het een rond verhaal wordt.

Maak gebruik van voorbeelden die relevant zijn voor jouw betooglijn.

Geef als het kan aan het eind je lezers nog een les mee!

Hollandia 1962

Op het raam zijn ijsbloemen gevormd die het zicht naar buiten blokkeren. Nel is wakker geworden van Meta die om eten schreeuwt. Om haar snel stil te krijgen pakt ze haar uit de wieg en geeft haar in de kou van de slaapkamer de borst. Het is nu acht maanden geleden dat ze werd geboren, hier, weer terug in Nederland. Meta staat voor haar symbool voor een soort anker dat hun nog verbindt met het vorige leven. Dat is een surreële gedachte. Dit weekeinde maakte haar zus Riek nog een opmerking waar Nel wel om kon lachen. ‘Eigenlijk is Meta de enige echte Papua,’ omdat Meta de enige is die daar gemaakt is. Het feit dat Herman en Hans in Nederland geboren zijn, benadrukt dat Joop en zij maar kort in Nederlands-Nieuw-Guinea zijn geweest. Terwijl het leven daar langzamerhand zo vanzelfsprekend voelde. Af en toe voelt het alsof ze uit hun leven daar zijn opgepakt en teruggesmeten. Het is allemaal snel gegaan, ook al domineerde het conflict met Soekarno thuis de gesprekken, zeker het laatste jaar, en voelde ze al maanden van tevoren aan dat ze jaren eerder terug zouden komen dan dat ze in 1960 dachten. Nel pakt Meta op de arm en loopt naar beneden. Ze sluipt omdat ze haar schoonouders niet wil wekken, want ondanks dat ze hier al een paar maanden ‘wonen’ voelt het nog steeds alsof ze te gast zijn.

Snel opent ze de luchttoevoer van de oude, gietijzeren kachel en vult ze hem aan met kolen. Op de kachel zet ze de fluitketel voor thee. De bewegingen benadrukken de lijn tussen hun leven daar en hun leven hier. Op Nieuw-Guinea was ze vergeten hoe snel de vette aslaag op het meubilair keer op keer aanzwelt. Het voelt vaak als dweilen met de kraan open. Het blijft nooit lang schoon en toch wordt verwacht dat het altijd schoon is. Ze moet uitkijken dat het leven haar niet reduceert tot huisvrouw. Daar kon ze zo veel meer zijn. Desondanks doet dit poetsen haar terugdenken aan Nieuw-Guinea. Ze denkt aan de rode tegels in hun huis in Hollandia en aan hoe Marlientje ze bijna dagelijks poetste. Het poetsen gaf haar een komisch gevoel, omdat de stenen van nature afgaven en dus niet schoon konden zijn. Maar is haar eigen gepoetst wezenlijk anders? Ze denkt terug aan het moment dat het besef te moeten verhuizen indaalde.

Nel springt uit haar bed. Het is zes uur en een kwartier geleden werd het licht. Ze loopt naar de keuken om koffie te zetten voor Joop en haarzelf. Dan pakt ze het blik melkpoeder en de stopfles salicagelkorrels. Melkpoeder vindt ze hier lekkerder dan gewone melk, want dat is hier naar haar smaak veel te vet. Uit de stopfles pakt ze de blikopener om het melkpoederblik open te maken, waaruit ze een flinke schep in de pan schept en voegt hieraan een halve liter water toe. Ze wacht tot de melk op is gewarmd en gooit dan de havermout erbij. Ze wacht totdat het kookt. En terwijl het espressopotje begint te pruttelen, kijkt ze door het horrengaas naar de baai. Heel in de verte ziet ze de blauw-witgestreepte vlag. De witte ster links in een rood vlak.

Ze houdt van de dagelijkse routine van het ontbijt maken. Dan heeft ze eindelijk tijd om in haar eentje na te denken over het nu heen-en-weerschommelende heden. Joop ligt nog even in bed met de kinderen. Af en toe hoort ze vrolijk gekraai. Ze kan zo nog eindeloos mijmeren voor haar gevoel. Buiten hoort ze een zachte plof. Ze trekt haar badslippers aan en pakt de zak brood van de tuintafel. Joop komt met de jongens en de kleine Agnes op zijn arm de woonkamer binnen. De dag is begonnen. Ze gaan met zijn vijven aan tafel zitten. Joop en Nel geven de kinderen een kommetje havermout en eten daarna zelf een boterham en drinken een kop koffie. Hans en Herman zijn inmiddels uit hun stoelen gekropen en schuifelen zich achterwaarts smerig op de stenen

huiskamervloer. De rooie stenen geven altijd wel iets af. Hoe vaak Marlientje ze dan ook poetst. Joop en Nel hebben zo nog een soort van momentje voor hunzelf, al gaat dit schuifelen gepaard met veel ruzietjes in brabbeltaal. Terwijl hij eigenlijk zou moeten opschieten, staart Joop wat voor zich uit, waarbij hij gedachteloos de allang opgeloste suiker door zijn koffie blijft roeren. Nel kijkt hem aan, maar hij kijkt niet terug.

Het zal wel met de ontwikkelingen op zijn werk te maken hebben, denkt ze. Het is de laatste tijd al druk op kantoor, omdat er vanwege de politieke ontwikkelingen weinig aanwas is van nieuwe jongens uit Nederland. Gelukkig zijn er een aantal marine-jongens ingesprongen om te helpen. Dat is iets wat Joop nog een beetje hoop geeft. ‘Anders zou het al helemaal een onbeholpen zaak zijn en kon Nederland er maar beter gelijk mee ophouden,’ zei hij gisteren.

Nel pakt Joop bij zijn pols om hem uit zijn roertrans te halen. ‘Het is zwaar, hè,’ zegt ze. Joop knikt. ‘De verwachting op kantoor is dat het nu alleen maar nog drukker gaat worden, omdat de Nieuw-Guineeraad zich opnieuw in de eindeloze discussie mengt. Ze denken dat er binnenkort wel veel berichten naar buiten moeten gaan komen over het advies om de Papoea’s zelfbeschikkingsrecht te geven, zoals de regering beloofd had. Maar of de regering dat waar kan maken? Omdat veel mensen zich druk maken over de toekomst van Nieuw-Guinea zullen de pleinen wel weer volstromen. ‘Ik denk dat de geluidsinstallaties veel sterker moeten zijn, dan dat ze met de verkiezingen waren,’ zegt Joop.

Joop staat op. Hij geeft de kinderen een aai over hun bol en geeft Nel een zoen. ‘Tot vanmiddag,’ zegt hij. ‘Tot vanmiddag.’

De auto pruttelt weg en wordt opgenomen in het alomtegenwoordige motorengoem en vogelgefluit. Nadat Nel de ontbijtspullen heeft opgeruimd, pakt ze haar naaimachine van de benedenste plank van de wandkast. Ze heeft nog een stapel speelbroekjes voor Herman liggen die ze wil afmaken. Maar net als ze wil gaan zitten, wordt er op de deur geklopt. Op dat moment schiet haar te binnen dat ze vandaag op het overbuurjongetje zou passen. Het zal deze ochtend wel weer niet echt iets worden met dat naaien. Hopelijk komt Marlientje snel, denkt ze. Ze doet de voordeur open en neemt het overbuurjongetje aan.

De jongetjes krijgen een beker water te drinken en een stuk papaja te eten. Voordat ze hierheen kwam, had Nel nog nooit zo’n vrucht gezien en miste in het begin de appels en bramen. Maar inmiddels is ze eraan gewend en waardeert ze het dat ze elke ochtend fruit aan de deur kan kopen. De jongens zijn al snel uitgekeken op de papaja’s en beginnen vadertje-en-moedertje te spelen. Nel begint aan de speelbroekjes. Haar gedachten dwalen weer af naar gepieker over hun toekomst hier op Nieuw-Guinea. ‘Pop gaat slapen,’ roept Hans. De jongens gaan er zelf bijliggen en opeens is het opvallend rustig in de woonkamer. Nel rijgt een rode draad in de naaimachine. Ze legt de stof van het eerste speelbroekje onder ze naaimachine en drukt op de achteruitstikknoop. Een klein stukje naar achteren, dan weer naar voren. Ze bedenkt dat de politiek haar leven nooit zo aanwijsbaar heeft kunnen beïnvloeden. Haar hele leven is een politieke voorkeur gewoon een uiting van persoonlijkheid geweest, net als voor iedereen in haar omgeving. Het voor of tegen beleid zijn zei iets over je, maar het veranderde het leven niet. Ze luistert naar het machinale gestik van de eerste naad. Even is dit het enige geluid in de kamer. Ze forceert de stof de bocht om te gaan. Mogelijk kunnen we hier niet zo lang blijven als we aanvankelijk gedacht hebben.

Lang houdt de stilte niet aan, want Herman heeft inmiddels een doek op zijn hoofd gevouwen met zijn auto’s erin, waarmee hij ‘paja, paja’ roepend rondrent in de kamer. Zoals de vrouwen die ’s morgens met papaja’s, bananen en groenten venten langs de deuren. ‘Wat doet Hansie nou?!,’ roept Herman. Zijn stem schiet in zijn roep een beetje de hoogte in.

Met ‘Pop mag ook koekjes eten, mama!’ trekt Hans haar nog verder uit haar gedachten. Ze heeft pas één naad kunnen naaien. Ze speelt even met de kinderen om ze zoet te houden. Gelukkig is Agnes

nu nog even klein genoeg voor de box, denkt ze. Ze is blij dat een naburig stel hun erop attendeerde dat het erg belangrijk is meteen een geboorteakte te laten maken. Als Nieuw-Guinea geen grondgebied meer is, kunnen hier geboren kinderen geen uittreksel meer krijgen van het geboorteregister, wat toch dikwijls nodig is. De geboorteakte zal ze de rest van haar leven mee moeten slepen. Zonder dat ding kunnen in Hollandia geboren kinderen niet zomaar paspoorten, rijbewijzen of diploma's meer krijgen in de toekomst.

Het is elf uur. Marlientje is er en neemt de zorg van de kleutertjes van haar over. Nel gaat weer achter de naaimachine zitten en zakt weer weg in haar gedachten. Ze knipt de draden van de eerste naad af en hecht opnieuw aan. Ze bedenkt dat mensen die voor de onrust weggingen de auto doorverkochten aan nieuwgekomen Nederlanders. Dat zal nu wel niet meer lukken, denkt ze. Dat vanavond maar even met Joop overleggen. Misschien kunnen we het aan het de familie van Marlientje verkopen, haar oom zocht geloof ik nog een auto.

Ze vordert snel met de broekjes en als Joop terugkomt zijn ze bijna allemaal af. Hij ziet er moe uit en pakt even snel een douche.

Terwijl het water stroomt, hoort ze de bel opnieuw. De burens die hun kind op komen halen. Nel denkt aan de gezelligheid met hen afgelopen Koninginnedag. Toen bakten ze pannenkoeken op het strand. In een opwelling nodigt Nel ze uit om dat weer te doen. Zij zeggen hier ook zin in te hebben. De twee buurvrouwen pakken het kampeergasstel, bloem, melk en eieren en leggen dit alles in de achterbak. Als ze met z'n achten bij elkaar gepropt in de auto zitten, geniet Nel van het gevoel van de zeldzame koelte van de bossen waar ze doorheen rijden. Ze blijft zich verbazen over de regelmaat van het land - altijd hetzelfde zomerweer met uitschieters van regen en zon, altijd dezelfde kleren, want niemand zit ermee als je kinderen elke dag eenzelfde speelbroek dragen, altijd dezelfde kleine groep Nederlandse mensen waar ze mee omgaan. Ondanks de regelmaat blijft het voor haar mogelijk om kostelijk te genieten.

Op het strand slaan ze het kleed uit. De kleuters rennen al als zandmonsters achter elkaar aan. Ze gaat het hier nog missen. Op de eerste plaats vanwege het zachte klimaat, maar ook omdat het hier mogelijk is om mens te zijn, zonder weggedrukt te worden op een of andere zolderkamer. Terwijl zij blijft roeren voegt de buurman eerst water toe aan het melkpoeder, vervolgens gaat het meel er doorheen en dan komen de eieren in het beslag. Ze heeft gehoord hoe lang het voor haar broer Wim heeft geduurd om een woning te vinden en dat was dan nog in het nog redelijk dunbevolkte Medemblik. Van Amsterdamse vrienden hoort ze dat zij al helemaal geen woning van formaat kunnen vinden. Terwijl ze het mengsel over de pan giet vraagt ze aan de buurman: 'Zijn jullie al bezig met het vinden van een huis in Nederland, nu er zoveel woningnood is?' 'Eigenlijk helemaal nog niet.' Nel gaat door met het geroer. Ondertussen is de buurman met zijn vrouw met de kinderen gaan spelen. Nel en Joop slaat de voorstelling in stilte gade tot de twee volwassenen met de kinderen in de bebossing verdwijnen. De focus verlegt zich op het dichtstbijzijnde; de kloppende handen in het pannenkoekenbeslag, voeten in het zand. Zand dat aaierig over de benen heen raast. Alles in een variatie van dezelfde licht gebruide huidskleur, observeert Nel. De hand is klaar met kloppen, laat de garde los en verlegt zijn focus op de huid van de ander. Een vinger trekt over het overgangsgedebied tussen waar altijd stof zit en waar niet.

LUCAS BRON

3 december 1668

Dagboek, oh dagboek. Heb ik toch een dag beleefd. Gy weet hoe ik gevreesd heb voor deze dag. Maar hoe fout ik zat om angst te voelen!

Die dochter kwam vandaag eindelijk toch langs. Met de eerste klopp op de deur voelde ik de warmte in mijn lichaam plaats maken voor kou. Een kille angst greep mijn hart, een angst die mij deed vrezden dat de magere Hein zelf voor de deur stond. Mijn hart bevocht de kou, sloeg wild om zich heen, maar verloor. Als bevroren zat ik aan mijn eettafel. Misschien zou zij weggaan, als ik maar stil genoeg was. Misschien zou zij weggaan, is alles wat ik kon hopen. Maar zij bleef. Haar geklop bleef, en herinnerde mijn hart wat het moest doen. Ik stond op en liep langzaam naar de deur. Oh hoe bezweet ik zou zijn, als ik niet bevroren was tot op het bot.

Met een vloeiende beweging opende ik de deur en begroette de jongedame op de straat hartelijk. Mijn hartelijkheid was een uitnodiging. Een uitnodiging voor een spel van beleefdheid. Ik zou pretenderen geen angst te kennen, en zij zou pretenderen niet woedend te zijn. Beschaafd zouden we zijn. Maar woedend, woedend dat was zij. Ik kon het zien aan hoe zij net te dichtbij de deur had gewacht, ik kon het zien aan hoe haar vingers om het pakketje in haar hand krampachtig klampten, en hoe zij moeite had de hartelijkheid te beantwoorden.

Volgens de verplichtingen van het spel nodigde ik haar binnen. Bang voor haar blik – bang voor wat ik daarin zou zien – wees ik haar mijn atelier. Ik wees haar waar ik aan werkte, en zo bewoog ik haar blik door mijn rijkversierde kamer. Toch zou ik haar na bepaalde tijd moeten aankijken, dat wist ik zeker, net zo zeker als dat niemand ontsnapt aan de dood.

Toen ik zeker wist dat haar blik niet de mijne zou kruisen, waagde ik het erop, ik gluurde naar haar gezicht, en daar zag ik twee groene ogen in zitten. En toen wist ik, dat daar geen magere Hein stond, dat mijn angst niet voor háár was! Neen, ik was bang dat ik niet weer me zó goed zou kunnen voelen. Niet weer zo goed zou voelen als toen ik dit meisjes familie als zotten had geschilderd. Haar familie was ter schande gekomen door mijn schilderij, en het meisje had in haar jeugdige overmoedigheid de confrontatie met mij opgezocht. Ze had iets gevonden blijktbaar, dat papieromvouwden bundeltje in haar hand, dat haar de zelfvertrouwen gaf de confrontatie te kunnen winnen. Hoe naïef de jeugd toch kan zijn.

De jongedame voelde mij gluren en keek terug, en ik liet onze blikken kruisen. Oog in oog stonden wij daar, zij kokend, ik onderkoeld. Hoe lang dat ene moment voelde. Zij probeerde mijn ziel te zien door mijn ogen, maar die zat veilig in een ijzig fort. Ik voelde haar priemen en proberen, maar toen, alsof zij overkookte, barstte zij in woede uit met een wilde beweging die het bundeltje liet rinkelen.

Ze sprak over allemaal eisen, over eerherstel en schuldbekentenis. Neen, ze sprak niet, ze spuugde haar woorden uit, maar die kwamen niet bij mijn oren binnen. Die waren al gevuld door dat zuiver gerinkel van zilveren munten in dat bundeltje. Ze bleef doorgaan, bleef om zich heen slaan met woorden. "Ik ben hier omdat ik weet wat gy heeft gedaan! En als ik hier weg ga, zult gy weten wat u te doen staat! Geef toe aan de mensen dat het schilderij een onecht werk is, of anders!" En zo, terwijl zij zich verhit overgaf aan haar woede, verdween mijn angst als sneeuw voor de zon.

Figuurlijk taalgebruik

Gaan sommige communicatieve taaluitingen je wel eens boven de pet? Of het gevoel dat sommige zinnen kant noch wal raken? Dan is de kans groot dat je in aanraking bent gekomen met een spreekwoord of gezegde dat je niet kent. De discussie speelt op meerdere fronten: zo zou onze communicatie belemmerd kunnen worden door verouderde spreekwoorden, maar laten veel bestaande gezegdes ook een Nederlandse taalidentiteit zien. Eén ding is in elk geval zeker: het onderwijs loopt op het gebied van lesgeven over figuurlijk taalgebruik ver achter. Dankzij hun alledaagse aard en herhaaldelijk gebruik is goed onderwijs van belang. Daarna ben je vrij om ze te gebruiken of niet: zolang je maar weet waar Abraham de mosterd haalt.

Dat spreekwoorden weinig aandacht krijgen op de middelbare school wordt pijnlijk duidelijk wanneer de kern-doelen en eindtermen van het voortgezet onderwijs worden bekeken. Er wordt daar namelijk sinds 2006 met geen woord gerept over spreekwoordenonderwijs. Daarvoor was het dus wél aanwezig. Dat heeft dus als gevolg dat methodes vanzelfsprekend minder aandacht aan figuurlijk taalgebruik schenken. Het lot van spreekwoordenkennis ligt dus in handen van de docent Nederlands: hun bevoegdheid en creativiteit zal dus cruciaal zijn bij het verwerven van deze kennis bij de scholieren. Met de huidige druk op het onderwijs en daarbij ook de docenten Nederlands is het maar de vraag of daar hun prioriteiten liggen.

Uiteindelijk volgt de proef op de som: middels een kleinschalig onderzoek onder vijftig middelbare scholieren tussen de twaalf en achttien jaar blijkt dat wanneer ze een vragenlijst invullen waarbij dertig spreekwoorden getoetst worden, zij daar gemiddeld iets meer dan de helft kennen. Opvallend hierbij is dat de oudere scholieren het vaker bij het juiste eind hebben: zij hebben vermoedelijk meer 'taalervaring' en hebben meer kans gehad om met de betreffende spreekwoorden in aanraking te komen.

Zomerschrijftips

Academisch schrijven

Verdiep je eerst goed in het onderwerp. Hoe meer kennis je hebt, hoe makkelijker het schrijven gaat.

Houd de lezer in je achterhoofd. Wat wil jij dat deze uit je tekst haalt?

Schrijf over een onderwerp dat jou daadwerkelijk interesseert.

De conclusie en discussie zijn niet bedoeld om je onderzoek volledig af te kraken. Je kan hiermee juist meedoen aan het wetenschappelijke debat over een bepaald onderwerp! Zorg er dus voor dat je naast de limitaties van je onderzoek vertelt wat je met dit onderzoek toevoegt aan het debat.

De zoektocht

Jan zet zijn auto stil. Hij tuurt naar de figuur die zich in de verte door de storm heen werkt. Onbezonnen, zucht Jan. Wat halen die toeristen zich ook in hun hoofd. Hij wacht, met zijn ruitenwissers aan, tot de figuur de auto genaderd is. Hoewel hij weet dat het blikje hopjes leeg is, graait hij automatisch naar, en tot zijn verbazing rammelt het. Die Mien, ze heeft altijd alles in de gaten. Hij opent het blikje en neemt er een snoepje uit. Sabbelend volgt hij de lichtbundel over de duinen, die haast zwart lijken voordat ze onder het volglucht fel en snel hun groengele helmgras blootgeven. De figuur zou nu toch langzamerhand zijn auto wel bereikt moeten hebben. Hij opent de rechterdeur.

Als na een paar minuten nog steeds niemand is ingestapt, kijkt hij om zich heen. De figuur is hem voorbijgelopen en loopt nu langs de branding voor hem uit.

‘Wat is dit nou,’ mompelt Jan. Hij zet de motor aan en rijdt op de figuur af. Eenmaal naast hem, opent hij het raam.

‘Hé, kwibus, doe normaal en stap in. Dit is geen weer om hier te lopen.’

De man kijkt Jan aan.

‘Oh, ben jij het.’ Jan twijfelt, maar zet dan toch de motor uit. In het donker is het gezicht van de figuur al ingevallen, maar wanneer het vuurtorenlicht over hen heen strijkt ziet hij hoe uitgemergeld de man is. Zijn schrale, rode huid is zo ver mogelijk verstopt in de door Jans buurvrouw gebreide muts en sjaal. Het water druipt over zijn gezicht; muts, sjaal en jas zijn compleet doorweekt. Zijn ogen staan op afwezig, alsof hij niet in windkracht 9 op het strand staat, maar in een duingebied onbewogen de paden overziet. Jan groette Levon wel vaker in de duinen, en heel open was hij nooit, maar in deze staat heeft Jan hem nog nooit gezien.

‘Kom op, stap in.’

‘Nee, ik loop.’

‘Nee, Levon, het is beter als je nu in de auto stapt. Beter in de auto. Onveilig, dit weer.’ Jan stapt uit en pakt Levon bij zijn arm. Levon laat zich meevoeren en in de bijrijdersstoel zetten.

‘Zo. Jij slaapt vannacht bij mij in de schuur. Mijn vrouw geeft jou zo een lekker bad. Jij, bad, zometeen, mijn vrouw.’

Levon kijkt hem verbaasd aan.

‘Nee, ik bedoel, jij in bad, mijn vrouw zet de kraan aan.’ Jan beweegt zijn handen alsof hij aan twee knoppen draait. Levon schudt zijn hoofd.

‘Ik hoef niet jouw vrouw. Tent, als jij blijft.’

‘Nee, jongen, ik ga jou niet in dit weer naar je tent brengen. Jij hebt een een warm bad nodig en een dak boven je hoofd.’

‘Tent, bitte, bitte sehr.’

‘Geen Duits in mijn auto, vriend!’

‘Ik moet naar tent.’ Levon klinkt wanhopig.

‘Wij gaan naar mijn huis.’

Jan rijdt langs de zee, die bulderend haar golven het strand opgooit. Het makkelijkst rijdt hij over het stevigere stuk, het zand dat net nat is gemaakt door de zee, maar de zee eist daar ook haar ruimte op. Ze schudden het strand over. Jans grootste angst is om nu vast te komen zitten in mul zand. Niemand die hen op dit tijdstip in de gaten zal krijgen. Hij kijkt naar rechts, waar hij Levon verstijfd op de stoel ziet zitten.

‘Waarom ga je niet naar huis, Levon?’

Hij weet dat het aan dovemansoren gericht is.

‘Iedereen is terug naar Georgië. Wat moet je hier nou nog?’

‘Ik moet vinden mijn vriend.’

Jan zucht. Die al lang tot stof vergane vriend. Vorig jaar was het hét gesprek van het dorp. Hoe de zonderling elke centimeter van de duinen van paal 23 tot paal 30 afzocht naar zijn vriend. Hoe hij seizoen na seizoen in dat smoezelige tentje leefde. Afgelopen winter heeft zijn buurman, ook Jan, Levon gedwongen in zijn schuur te slapen. Voor zonsopkomst was Levon alweer vertrokken naar de duinen en kwam in de schemering weer terug. Netjes afgewassen vond buurman Jan iedere ochtend het bord eten dat zijn vrouw voor Levon neerzette.

‘Hier rechts.’

‘Nee, we gaan niet naar jouw tent.’

‘Hier rechts, alsblijft.’

‘We rijden door tot de vuurtoren. Bij deze strandovergang zijn al ontelbare auto’s vast komen te zitten. Auto vast in zand. Dat kan ik me nu niet permitteren, Levon.’

Levon wrijft met zijn vingers over zijn baard. Een schurend geluid, dat toeneemt, naarmate ze paal 31 naderen. Bij elke bundel licht is het even stil. Levon bevriest in het licht. Twee bundels, elke tien seconden. Daartussen in baardgeschuur.

Ze naderen de strandovergang. Levons geschuur wordt heftiger. Jan kijkt naar rechts.

‘Komt goed hoor, jong, heuvel op, heuvel af.’

Levon begint harder te wrijven. Jan begrijpt niet waar Levon zo zenuwachtig over is. Bij al zijn tochten door de duinen heeft hij toch ontelbare auto’s de duinen op en af zien gaan. Al ging er door het dorp ook het gerucht dat Levon zich niet voorbij de vuurtoren waagde. Een van de buurmannen had eens een stukje met hem meegewandeld, en toen ze het mooiste duin opklommen, wat deze buurman betreft, waar je een prachtig uitzicht hebt over strand, duinen, het dorp en de vuurtoren, had bij het bereiken van die top Levon zich ineens omgedraaid en uit de voeten gemaakt. De buurman verbaasd achterlatend, maar het een paar uur later flink aangezet oplepelend aan de toog. Deze oprit was Levon wellicht onbekend.

‘Stop de auto.’

Jan zet hij een tandje bij, hoe eerder ze over het duin zijn, hoe beter.

‘Stop de auto, bitte!’

Levon grijpt naar de hendel, gooit de deur open en springt uit de auto.

‘Wel heb ik ooit, Levon...’

Jan remt en springt uit de auto. In een flits van het vuurtorenlicht ziet hij Levon liggen. Hij wacht op een volgende bundel om erheen te rennen. Hij hoort Levon kermen.

‘Levon, jij achterlijke gladiool, wat denk je wel niet?’

Levon probeert op te staan, wil zich wegdraaien, maar Jan grijpt hem vast.

‘Nee, eikel, blijf hier. Je had wel dood kunnen zijn. Ík had wel dood kunnen zijn. Wat haal je je in je hoofd?’

Ze vallen in het zand, waar Jan Levon tegen de grond drukt. Jan voelt de weerstand afnemen, twijfelt of het een afleidingsmanoeuvre is, maar wanneer Levons lichaam geen enkel verzet meer vertoont, laat hij Levon los. De wind raast door de duinen, de zee buldert, tussen de mannen is het stil. Jan slaakt een diepe zucht.

Hij wil opstaan, maar plots hoort hij naast hem een vreemd geluid. Gesnik. Gesnik had hij wel eens bij zijn Mien gehoord, hij verliet de kamer dan zo stilletjes mogelijk. Later was er niets meer van

te merken. Dit gesnik begint echter de wind en het gebulder de overstemmen, neemt in volume toe, transformeert in grommende uithalen, in geluiden van een dier in nood, dit alles vanuit een man, een man naast Jan, geen kamer die hij uit kan lopen, wel een auto waar hij zich zou kunnen ophouden, maar iets houdt Jan hier. Onhandig klopt hij op Levons schouder.

‘Nou, nou,’ mompelt Jan. ‘Dit hoeft toch allemaal niet, het is toch allemaal niet zó erg?’

Het gesnik en gegrom wordt gekrijs, Jan kijkt gegeneerd om zich heen, klopt nogmaals op Levons bovenarm en als dat niet helpt, springt hij op.

‘Hou op! Alsjeblieft, hou op!’

Levons gebrul neemt af en gaat over tot een zacht gejammer. Jan kijkt naar het gewonde dier dat voor hem op de grond ligt.

‘Wat... wat is er dan, Levon?’ Jan denkt aan hoe hij in zijn thuissituatie nu een verdieping hoger een langspeelplaat aan het afspelen zou zijn. Hij is veroordeeld tot dit moment en tot een verhouding tot dit onherkenbaar hoopje mens.

‘Mijn vriend,’ jammert Levon zachtjes.

‘Jouw vriend... je vriend is dood, Levon.’

Levon wijst naar de vuurtoren.

‘De vuurtoren is jouw vriend?’

‘Nein, mijn vriend is daar!’

‘Dat kan niet. Alle lijken zijn uit de toren gehaald. De toren is leeg.’

Levon schudt zijn hoofd. Jan probeert de bevende vinger van Levon te volgen. Hij lijkt naar een van de kraters die in het pantser van de toren zijn geslagen te wijzen.

‘Het gat?’

De vinger ontspant, de hand gaat naar beneden, Levon knikt.

‘Grigor.’

‘Grigor?’

‘Grigor, mijn vriend. Achter het gat. Hij zat daar, toen de granaat...’

Jan is enigszins opgelucht dat hij weer iets concreets heeft om mee te werken, maar heeft geen idee hoe hij hierop moet reageren. De emoties worden in woorden gevat, maar de in woorden gevatte emoties zijn Jan onbekend, en hetzelfde lijkt te gelden voor Levon, die niet alleen last heeft van de taalbarrière, maar ook van de inhoud die hij met zijn gebrekkige woordenschat moet omvatten.

‘Zullen we maar naar de auto gaan?’ oppert Jan. ‘Thuis is het een stuk aangener, we drinken wat warmes bij de kachel.’ De gedachte aan Mien wachtend op hem met de avondthee, geeft hem een brok in zijn keel.

‘Ik moet jou iets vragen.’

‘Kunnen we dat niet in de auto...’

‘Jij moet mij helpen. Mijn vriend, zijn vriendin, heiraten, verloben.’

Jan slikt bij de Duitse woorden, maar hij houdt zich in.

‘Grigor had een ring. Ergens begraven. Ik moet ring naar haar brengen. Ik moet de ring vinden, dan terug naar Georgië.’

Met een bundel vuurtorenlicht mee wijst Levon op het gebied achter hen. ‘Daar heb ik gezocht.’ Met de opvolgende bundel wijst Levon naar voren, naar het gebied achter de vuurtoren: ‘Daar kan ik niet heen.’ Het verhaal van een van de buurmannen aan de toeg valt op zijn plek.

Jan schudt zijn hoofd. ‘Het is onmogelijk, Levon. Het spijt me, maar...’

‘Het is onmogelijk, maar het moet.’

‘En als we nou aan de wal naar een juwelier gaan? We kunnen vast iets vinden wat er op lijkt, goud, zilver, wat je maar wilt.’

‘Ik moet Grigors ring vinden. Hij heeft hem altijd bij hem gedragen. Hij zit in een rood doosje. Help me alsjeblieft.’

Jan staat op. Hij slaat Levon op z’n schouder.

‘We gaan eerst naar huis, vriend. We gaan er een nachtje over slapen.’

Een sterke wind waait in zijn gezicht. De storm van gisteren is gaan liggen, maar zo bovenop de duinen is er nog een hoop wind te vangen. Buurman Jan staat naast hem in een windjack en een wollen muts. Om hen heen brommen de mannen het uit dorp.

‘Dat was een goeie storm gister. Peter van de Kikkertstraat had z’n dakpannen er middenin de nacht weer op moeten leggen.’

‘Komt Petert nog?’

‘Z’n vrouw liet ‘m niet gaan.’

‘Kerels,’ probeert Jan.

‘Die van mij moest het eens proberen me iets te weigeren.’

‘Henk?’

‘Sorry, baas.’

De mannen lachen.

‘We beginnen hier, ieder zijn eigen strook. We zijn op zoek naar een rood doosje.’

‘We zijn gestoord, Jan.’

‘Ja, dat zijn we.’

‘En gaat die kwibus ook mee?’

Henk wijst naar Levon, die aan de andere kant van de duinovergang tussen het helmgras zit. Jan steekt z’n hand op. Levon knikt terug.

‘Levon blijft hier. Verdachte vondsten kunnen naar hem worden gebracht.’

‘Het zal mij benieuwen.’

‘Mij ook, Willem, maar als we laten zien dat we alles helemaal uitgeplozen hebben, krijgt dat jong wellicht ook rust in z’n kont.’

‘Een doosje dus.’

‘Een doosje, inderdaad. Ongeveer dit formaat.’ Jan vormt een klein rechthoekje met zijn duimen en wijsvingers. De aandacht is al verdwenen, sommige mannen zijn al vertrokken.

‘Rond één is Mien hier met bolletjes kaas en koffie.’

‘Rond één weer terug!’ roept buurman Jan de mannen achterna.

‘Dankje, Jan.’ Jan snuit zijn neus in zijn zakdoek.

‘Dan gaan wij ook maar.’

‘Tot straks.’

‘Ha, goei!’

Van uit de verte ziet hij Miens vertrouwde, blauwe mutsje. Opzij ziet hij mannen samendrommen, hun eigen strook verlatend op de terugweg. Juten zakken vol, de mannen geven hoog op over hun vondsten. Geen van hen spoorde het rood doosje op, maar de zee laat genoeg in de duinen achter. Levon zit niet meer op zijn plek in het helmgras. Jan loopt stug door, de wind is wat gaan liggen, maar nog altijd zijn de omstandigheden guur. Hij nadert de vuurtoren, Mien zwaait en gebaart dat hij moet komen. Hij zet een pas bij en probeert Miens gebaren te begrijpen. Ze wijst naar de duinen rechts van de vuurtoren. Hij loopt naar een hoger duin en overziet de paadjes die hij af moet gaan om daar te komen.

In een duinpan naast de vuurtoren vindt hij Levon. Op zijn schoot een rood doosje.

‘Levon! Wat... Je hebt ‘m?’

Levon staart voor zich uit.

‘Levon?’

Hij reageert niet. Jan weet niet goed wat hij moet doen. Levon ziet er zo verdoofd uit dat hij hem niet durft te naderen. Het doosje in zijn schoot lijkt haast onwerkelijk. Jan zelf zou een vreugdedans willen doen, maar de sfeer is er niet naar.

‘Koffie?’ besluit Jan. Hij wacht even tot Levon hem volgt, maar die blijft verstijfd zitten.

Mien staat koffie in te schenken voor de mannen.

‘Heb je ’m gevonden?’ vraagt ze.

‘Ja, hij zit in een duinpan. Hij lijkt wat... verward.’

‘Dat leek hij al langer als je het mij vraagt.’ Henk lacht schamper.

Jan negeert hem.

‘Nou, niks gevonden, hoor. Waar zoeken we zo verder?’

Jan neemt een bolletje kaas van Mien aan.

‘We hoeven niet meer verder. Levon heeft het doosje gevonden.’

‘Hij heeft de ring gevonden?!’

‘Hebben we die hele ochtend voor niks lopen zoeken hier dan?!’

‘Hij zat zeker gewoon in z’n achterzak!’

‘Nou, kan die droefstoeter eindelijk naar huis.’

Jan loopt weg van de groep. De reactie van Levon zit hem niet lekker. Peter komt de duingang over.

Met gejuich wordt hij ontvangen.

‘Ja hoor, spuit elf geeft modder!’

‘Heb ’t vrouwtje je eindelijk laten gaan?!’

‘Mooi te laat, jong, we kunnen net weer inpakken!’

Als de mannen hun broodje en koffie op hebben, pakken ze hun spullen bijeen en lopen naar hun fietsen. Buurman Jan bedankt ze, terwijl Mien haar spullen in haar fietstas doet. Jan loopt het duin op, naar de duinpan waar Levon zit. Hij kijkt naar de jongeman met het doosje in zijn schoot. Een pijnscheut trekt door zijn borst. Dan fluit hij zachtjes. Kom, gebaart hij. Beheerst staat Levon op, knoopt zijn jas van de bovenkant open, duwt het doosje tegen zijn borst, schuift het zijn binnenzak in, knoopt zijn jas weer dicht. Jan draait zich om en loopt naar de auto, waar buurman Jan al op de rijdersstoel zit.

‘Waar is Mien?’

‘Ze is vast gaan fietsen. Is Levon naar zijn tent?’

‘Nee, hij zat nog in de duinpan.’

Levon slentert het duin af en kijkt even om zich heen. Jan gebaart hem naar de auto te komen. De strijdustigheid van gisteren, de vurigheid waarmee hij naar zijn tent wilde, is verdwenen. Gedwee stapt hij achterin de auto.

‘Gefeliciteerd, jongen!’ Buurman Jan kijkt schuin naar achteren, steekt met een grote glimlach zijn hand uit.

‘Dank je.’ Levon kijkt naar beneden, ziet de uitgestoken hand niet. Buurman Jan trekt zijn hand terug en kijkt naar Jan, die bezig is de auto op te starten.

‘Ik had een fuifstemming verwacht!’

Jan haalt vertwijfeld zijn schouders op. ‘Ik weet het ook niet. Laat hem maar.’

Z’n buurman kijkt nog een keer naar Levon, haalt dan ook zijn schouders op en richt zijn blik op de weg.

‘Mien zou het theewater vast opzetten.’

‘Dank je, Jan. We spreken elkaar morgen weer.’

Jan doet de deur achter Jan dicht. Hij loopt de woonkamer in en verzamelt de glazen, die hij in de gootsteen zet. Morgenochtend zal hij ze afwassen, nu is hij bang Levon en Mien wakker te maken. Hij loopt de hal in, doet de lampen uit, wil de trap oplopen, ziet dan de jas van Levon hangen. Het doosje zal Levon wel mee naar zijn kamer meegenomen hebben, maar toch kan Jan zijn nieuwsgierigheid niet bedwingen. Hij klopt zachtjes op de zakken, en tot zijn verbazing tikt hij op iets hols in de binnenzak. Jans hart versnelt. Wat hij nu gaat doen, gaat over zijn eigen grens, maar de behoefte Levons reactie te kunnen plaatsen is te groot. Hij kijkt de trap op, in zowel de logeerkamer als zijn eigen kamer is het licht uit. Hij opent de rits van de binnenzak en laat zijn vingers de smalle zak inglijden. Hij schuift het doosje eruit en voelt het gewicht ervan in zijn hand. Een licht doosje, een vervaagde rode kleur, zand in de gleuven waar het omhulsel los is gekomen. Voorzichtig opent hij het. In het licht van de straatlantaarn ziet hij wat Levon vanmiddag heeft moeten zien: de uitgedroogde restanten van een tot ring geknoopt duingras.

Lucas Bron is een 18-jarige sjaars en trotse eigenaar van dé formule voor schrijfsucces: een grote bak koffie, het laatste uurtje voor de keiharde deadline en keiharde metal-muziek.

Thirza van Engelen heeft meer Nijntjeknuffels dan boeken van De Grote Drie. Overigens vindt ze dit geen probleem en besloot ze zelf maar wat te gaan schrijven, wie weet ooit meer letters dan die Drie.

Bernadette Feiters werd ooit laatste op het Slikslee-kampioenschap 2017 te Schiermonnikoog (beelden op aanvraag) en besloot zich daarom zes jaar later aan te sluiten bij de Schrijfklas.

Hoewel **Marilene Flipse** aan de buitenkant heel geordend lijkt, is het één grote chaos wanneer men in Marileneland terecht komt. De motivatie om haarzelf aan het werk te schoppen moest daarom ook regelmatig komen door de schrijfklas. Over het resultaat valt dus te twisten.

De veelzijdigheid van taal brengt **Julian Pattynama** in een lastige spagaat: hoewel taal het fundament is van onze communicatie en een verrijking voor de kunsten, gaat het onfortuinlijk ook gebukt onder een behoorlijke desinteresse in de schoolse omgeving. De letteren en liederen uiten zich somtijds dor, droog of blue. Hoe kan hij eraan bijdragen dat er weer wat schwung komt in de literaire omgeving?

Romy Verschoor denkt en twijfelt wat af. Aangezien schrijven een kwestie van keuzes maken is, volhardt ze hierin en kijkt ze ondertussen de kat uit de boom, zoals beschreven stond in haar eerste rapport.

Lisa Wijker houdt van staren naar voorbijlopende wildvreemden en grappige flarden opvangen van hun gesprekken. Meestal vergeet ze die vervolgens ergens op te schrijven. Maar ze ziet er wel de humor van in. Loopt ze weer in haar eentje te lachen op straat. Wellicht vormt ze hierdoor voor de aangestaarde wildvreemden ook weer een grap.

